

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim üçün ən əziz qəzetdir

YAP nümayəndə heyətinin Çin Xalq Respublikasına səfəri davam edir

4

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur cənnətin bir parçasıdır!

2

№ 166 (7334)

13 sentyabr 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

Miqrant soyqırımı

15 sentyabr
"Bilik Günü"- məktəb həyatına çağırış

7

Qafqaz İslam Ordusunun zəfər yürüşü - 1918-ci il 15 sentyabr

12

Demokratiya: beşiyi haradır?

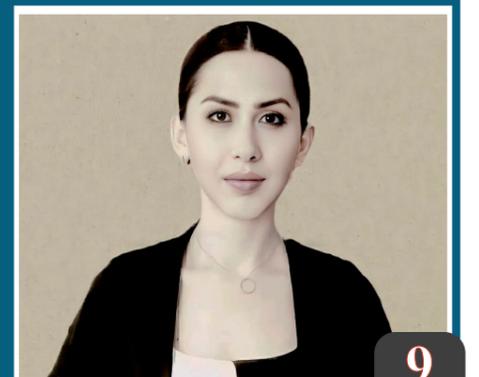
15

Rusiyada yanacaq böhranı

9

Ağgünlü, ağəppəkli olmaq

9

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur cənnətin bir parçasıdır!

Prezident İlham Əliyev: "Keçmiş köçkünlərin yaşadıkları yaşayış məntəqələrinin sayı 18-ə çatıb"

Azərbaycanda ötən illər ərzində hər bir sahədə müsbət irəliləyişlərə nail olunması bir daha deməyə əsas verir ki, ölkədə dayanıqlı inkişaf uğurla təmin edilib. Atılan bütün addımlar Azərbaycanın inkişafına, xalqın sosial rifah halının yaxşılaşdırılmasına xidmət edir. Ölkəmiz nəinki regionda, dünya miqyasında seçilən ölkələrdən biridir və dünyada Azərbaycana olan maraq günü-gündən artır. Bu gün Azərbaycan artıq dünyada Zəfər qazanmış, Qalib bir ölkə olaraq da tanınır və bu Azərbaycan reallığıdır.

30 ilə yaxın bir zamanda işğal olan torpaqlarımız Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə müzəffər ordunun gücü ilə azad olundu.

Azərbaycan Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə rəşadətli Ordumuzun torpaqlarımızı azad etməsi Zəfər tariximizi yazdı, həm də bu qələbə beynəlxalq hüququn tələblərinin yerinə yetirilməsi idi. BMT Təhlükəsizlik Şurasının on illərlə kağız üzərində qalmış qətnamələrini Azərbaycan icra etmiş oldu. illərlə görülən işlər, həyata keçirilən tədbirlər artıq öz sözünü demişdir. 200 ildən çox davam edən etnik təmizləmə, soyqırımı siyasətini həyata keçirmiş, xalqımız tarixi torpaqlarından qovulmuş, qaçqına, məcburi köçkünü çevrilmiş insanların qisası döyüş meydanında alındı. Hər gün müharibənin gətirdiyi ağır döyüşlərin nəticəsində qələbə soruqları alırdıq: işğaldan azad olunan kənd,

qəsəbə və şəhərlər.

Noyabrın 10-da Azərbaycan Prezidenti, Rusiya Prezidenti və Ermənistan baş nazirinin birgə bəyanatı imzalandı və bu mahiyyət etibarilə Ermənistanın kapitulyasiyası idi. İmzalanmış üçtərəfli Bəyanatla ölkəmizin qazandığı tarixi Qələbə bir daha təsdiqini tapdı. Ermənistan məğlubiyyət sənədinə imza ataraq, qısa zaman kəsiyində digər şəhər və rayonlarımızdan çıxması barədə öhdəlik götürdü. Beləliklə, uzun illər işğal altında qalan Ağdam, Kəlbəcər və Laçın rayonları bir güllə atılmadan Azərbaycana təhvil verildi.

44 gün davam edən Vətən müharibəsində Azərbaycanın işğalçı Ermənistan üzərində parlaq qələbə qazanılmasından sonra azad olunan ərazilərdə bərpa-təmir, abadlıq və quruculuq işlərinə start verildi. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində qeyd etdiyi kimi, "Biz artıq işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpasına başlamışıq. Yenidənqurma proqramı artıq həyata keçirilir. Çox iş görülməlidir, çünki işğaldan azad edilmiş ərazilərdə hər şey - şəhərlər, kəndlər, mədəni abidələr, bütün infrastruktur dağıdılıb".

"Dəmir yumruğu"un gücünü görmüş ermənilər Azərbaycan ordusunun gücünə, Ali Baş Komandanın siyasi gücünə, iradəsinə yaxşı bələddirlər. Azərbaycan Ordusunun Qarabağda başladığı 2023-cü ilin 19 sentyabr tarixindəki lokal xarakterli antiterror tədbirlərinin qısa müddətdə öz müsbət nəticəsini verməsi, separatçıların təslim olması növbəti qələbəmiz oldu. Azərbaycan öz dövlət suverenliyini tam təmin etdi, beynəlxalq hüquq zəfər çaldı və Azərbaycan öz gücünü bir daha göstərdi. Azərbaycan antiterror tədbirləri nəticəsində konstitusion quruluşunu bərpa etdi. İndi artıq

müharibədən beş ilə yaxın zaman ötür və Zəfər qazanmış Azərbaycan Qarabağ və Şərqi Zəngəzuru dirçəldir, həyat yenicən qaynayıb.

KƏND, QƏSƏBƏ VƏ ŞƏHƏRLƏRİMİZDƏ YENİ HƏYAT

Əlbəttə ki, 30 ilə yaxın müddətdə işğal altında saxlanılan ərazilərimizdə yaşayış məntəqələrinin əksəriyyəti, orada həyat üçün zəruri olan sosial-iqtisadi infrastruktur obyektləri dağıdılıb. tarixi-mədəniyyət və dini abidələrimizə ciddi ziyan dəyib. Fərdi və çoxmənzilli yaşayış evləri məhv edilib. Bu ərazilərdə ermənilər tərəfindən aparılan şümləmə əməliyyatı neçə əsrlik tarixi yeraltı və yerüstü sərəvərlərimizə qarşı olan vandallıq əməlləridir. 30 ilə yaxın işğaldan saxlanılmış ərazilərimizdə Ermənistanın apardığı kütləvi minalanma böyük çətinliklər yaratmış oldu. Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal dövründə bu ərazilərdə yüz minlərlə mina yerləşdirilib və Ermənistan mina xəritələrini verməkdən imtina edib. Həmin ərazilərdə aparılacaq bərpa və yenidənqurma işləri, habelə bir milyondan artıq qaçqın və məcburi köçkünün öz yurdlarına qayıtma prosesi qarşısında ən böyük maneə məhz minalanmış ərazilərdir.

XOCALININ ŞUŞAKƏND KƏNDİNƏ İLK KÖÇ

Xocalının Şuşakənd kəndinə ilk köç oldu. "Böyük Qayıdış" proqramı çərçivəsində ilk mərhələdə kəndə 15 ailədən ibarət 59 keçmiş məcburi köçkün qayıdıb. Şuşakənd kəndində sakinlərin rahat və təhlükəsiz yaşayışı üçün bütün zəruri infrastruktur yaradılıb. Kənddə müasir standartlara cavab verən yeni yollar çəkilib. Sakinlər

elektrik enerjisi, təbii qaz və içməli su ilə tam təmin olunublar. Bununla yanaşı, sosial obyektlərin fəaliyyətə başlaması üçün də zəruri şərait yaradılıb.

Xocalıda ədalətin təntənəsi yaşanılır, yeni bir dövrün başlanğıcı. Ərazi bütövlüyünü, suverenliyini təmin etmiş bir dövlətin müstəqillik tarixində ərazi bütövlüyü çərçivəsində baş tutmuş Zəfər Müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 44 günlük Vətən müharibəsində torpaqlarımızın erməni işğalından azad edilməsi tariximizə əbədi həkk olundu və əzəli yurd yerlərimizə sahib olduq. Xocalı yenidən qurulur. Bildiyimiz kimi, Prezident İlham Əliyev Xocalı şəhərində Xocalı Soyqırımı Memorialının təməlini qoymuşdu. Xocalı-Əsgəran avtomobil yolunun üzərində Heydər Əliyev Fondu tərəfindən yaradılacaq. Xocalı Soyqırımı Memorialı bəşəriyyətə qarşı yönəlmiş dəhşətli qətləmə haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, Azərbaycan xalqının milli yaddaşının qorunması və soyqırımı qurbanlarının xatirəsinin əbədiləşdirilməsində əhəmiyyətlidir. Cənab Prezident bildirib ki, Xocalı soyqırımı abidəsinin, Memorial Kompleksinin yaradılması ilə bağlı uzun illər məsələlər müzakirə edilirdi, hətta "Ana fəryadı" abidəsinin yanında yer də seçilmişdi, layihə də hazırlanmışdı: "Ancaq hər il mən son təsdiqimi vermirdim. Çünki ürəyimdə saxlayırdım ki, bu Memorial Kompleks Xocalıda yaradılmalıdır və belə də oldu. Həmin o layihəni biz gətirdik və fevralın 26-da Xocalıda xocalılıqlarla bərabər Xocalı Memorial Kompleksinin təməli qoyuldu və burada inşa ediləcək. Bütün dünya da görəcək ki, erməni vəhşiliyi nədir, bu, həqiqətdir və bunu hər kəs bilməlidir. Ermənistan özü bunu etiraf etməlidir, özü bizdən üzr istəməlidir. Ancaq bunu etməklə ola bilsin ki, indiki Ermənistan rəhbərliyi - o vəhşilərin, vandalların, qaniçənlərin günahlarını bir qədər yumuş ola bilər. Bunu etməsə, mənəcə, Ermənistan özü heç vaxt ayağa dura bilməyəcək. Gərək, ilk növbədə, Ermənistan özü bu faciəni, bu cinayəti, hərbi cinayətini tanıсын."

SOS KƏNDİNƏ 10 AİLƏ - 45 NƏFƏR KÖÇÜRÜLDÜ

Prezident İlham Əliyevin tapşırığına uyğun olaraq, işğaldan azad edilmiş ərazilərə "Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı" davam etdirilir. Daha bir kös karvayn Xocavənd rayonunun Sos kəndinə çatıb. Sos kəndinə köç edənlər respublikanın müxtəlif yerlərində, əsasən yataqxanalarda, sanatoriya və inzibati binalarda müvəqqəti məskunlaşmış ailələrdir. İlk mərhələdə Sos kəndinə 10 ailə - 45 nəfər köçürüldü. Artıq Füzuli yolunda 7 tunel inşa edilib. Tunellərin ümumi uzunluğu 80 kilometrdir. Ən uzun tunel isə yaxın aylarda hazır olacaq. "Murov dağının altındakı tunelin uzunluğu, - təkcə bir tunelin uzunluğu, - 11 min 700 metrdir. Yəni bu, dünya miqyasında ən uzun tunellərdən biridir. Dəmir yolu çəkilib. İndi Ağdama qatarla rahat getmək mümkün olacaq. Ağdam-Xankəndi dəmir yolunun təməlini mən bu yaxınlarda qoymuşam. Xankəndi-Şuşa kanat yolunun da tikintisi yəqin ki, yaxın zamanlarda başlayacaq və çox mənzərəli bir vasitə olacaq. Eyni

zamanda, bunun funksional tərəfi də çox önəmlidir - hər yerdə inşaat-quruculuq işləri, xəstəxanalar, evlər, yaşayış binaları", - deyər Azərbaycan Prezidenti bildirib.

"BİZ BU TORPAQLAR ÜÇÜN O QƏDƏR DARIXMIŞIQ KI"

Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü nəticəsində işğal edilmiş ərazilərimiz dağıdılıb, tarixi dini mədəniyyət ocaqlarımız xarabazarıya çevrilmişdir. İşğal altında yerləşən yaşayış evləri, təhsil, sənaye və kənd təsərrüfatı obyektləri ilə yanaşı, yüzlərlə mədəniyyət müəssisəsi, o cümlədən 4,6 milyon kitab fondu olan 927 kitabxana, 808 mədəniyyət sarayı, klub və mədəniyyət evi, 85 musiqi və rəssamlıq məktəbi, 100 mindən artıq eksponatın toplandığı 22 muzey və muzey filialı, 4 rəsm qalereyası, 4 teatr müəssisəsi, 2 konsert müəssisəsi, 8 mədəniyyət və istirahət parkı, Qarabağ münafiqəsinə qədər dövlət qeydiyyatına alınan 700-dən artıq tarix və mədəniyyət abidəsi erməni vandallizminin qurbanına çevrilib. Bu gün 30 ilə yaxın işğal altında olan torpaqlarımızda abadlıq-quruculuq işləri vüsət alıb.

Şərqi Zəngəzur və Qarabağa Böyük Qayıdış uğurla həyata keçirilir. Demək olar ki, əzəli torpaqlarımız hər gün bir köç karanını qarşılayır. Xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin siyasi kursunun layiqli davamçısı, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin yenilməz qətiyyəti, yürütdüyü güclü daxili və xarici siyasəti, qəbul etdiyi qərarlar, sərgilədiyi diplomatik gedişlər Azərbaycan xalqının tarixinə Zəfər sözünü yazdı. O Zəfəri ki, illərlə öz doğma yurdundan didərgin düşmüş insanları yurd yerlərinə qovuşdurdu. Tarixi torpaqlarımıza sahib olduq. Dünyada qalib xalq kimi adımız hallandı. Münafiqənin sühl yolu ilə həll ediləməyəcək halda, hərbi yolu ilə torpaqlarımız işğaldan azad olundu. Bu tarixi ədalətimiz idi. Bu Qələbə xalqımızın üzərindən məğlub, torpaqları işğal altında qalan, qaçqın və köçkün sözünü götürdü. Artıq biz Qarabağa və Şərqi Zəngəzura qayıtmışıq. Bu gün Böyük Qayıdış üçün lazımı tədbirlər həyata keçirilir. Reallaşdırılan infrastruktur layihələr və tədbirlər bir daha sübut edir ki, işğaldan azad olunan ərazilər yenidən dirçəlir və yeni bir inkişaf, abadlıq və quruculuq dövrünə qədəm qoyub. "Biz infrastruktur layihələrinin əksəriyyətini başa çatdırdıqdan sonra daha böyük vəsait yaşayış evlərinə istiqamətləndiriləcək", - deyər Prezident bildirib. Dövlət başçımızın qeyd etdiyi kimi, artıq keçmiş köçkünlərin yaşadıkları yaşayış məntəqələrinin sayı 18-ə çatıb: "Biz bu torpaqlar üçün o qədər darıxmışıq, o qədər bu torpaqların həsrətində olmuşuq ki, indi qayıtmışıq və necə deyirlər, bu torpaqlarımızdan doya bilmirik. Ona görə "Böyük Qayıdış" Proqramı artıq reallaşdı. Təbii ki, bunun mərhələləri olacaq və aydan-aya, ildən-ildə qayıdan vətəndaşların sayı çoxalacaq, Qarabağ, Şərqi Zəngəzur dirçələcək. Mən "Böyük Qayıdış"ın əvvəlində demişdim ki, biz bu bölgəni cənnətə çevirəcəyik, artıq cənnətin kiçik bir parçasıdır. Bunu burada öz gözlərimizlə görürük".

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

“İlham Əliyev. İnkişaf - məqsədimizdir” çoxcildliyinin 145-ci kitabı oxucuların istifadəsinə verilib

“Azərbaycan, Türkiyə və Pakistan hər zaman suverenlik, ərazi bütövlüyü və ədalət tərəfində olub. 2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsinin ilk günlərindən etibarən Türkiyənin və Pakistanın ölkəmizə göstərdiyi siyasi və mənəvi dəstəyə görə bir daha minnətdarlığımızı bildiririk. Azərbaycan da öz növbəsində daim Türkiyənin və Pakistanın yanında olub. Bu gün biz bir daha xalqlarımızın birliyini təsdiqləyirik.

Ölkələrimizin strateji mövqeyindən və dinamik iqtisadi potensialımızdan istifadə etməklə qarşılıqlı faydalar əldə etmək üçün geniş imkanlar var. Siyasət, iqtisadiyyat, energetika, qarşılıqlı investisiyalar, nəqliyyat, müdafiə, kənd təsərrüfatı, informasiya texnologiyaları və digər sahələrdə əməkdaşlığın birgə layihələr və proqramlar vasitəsilə daha böyük sürətlə inkişaf edəcəyinə inanırıq”.

AZƏRTAC xəbər verir ki, “İlham Əliyev. İnkişaf - məqsədimizdir” çoxcildliyinin çapdan yeni çıxmış 145-ci kitabında yer alan bu fikirləri dövlətimizin başçısı mayın 28-də Laçında keçirilmiş Zirvə görüşündə söyləyib. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin, Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın və Pakistan İslam Respublikasının Baş naziri Məhəmməd Şahbaz Şərifin iştirakı ilə keçirilmiş Zirvə görüşünün materialları yeni kitabla daxil edilib. Çoxcildliyin 145-ci kitabında toplanmış materiallar 2025-ci ilin may-iyun aylarını əhatə

edir.

Bu kitabda 28 May - Müstəqillik Günü münasibətilə müxtəlif dövlət və hökumət başçılarından Azərbaycan Prezidentinə ünvanladığı təbrik məktubları da yer alıb.

Oxucular bu kitabda Prezident İlham Əliyevin Türk Dövlətləri Təşkilatının daxili işlər nazirlərinin ikinci görüşünün iştirakçılarından ibarət nümayəndə heyəti ilə görüşünə dair informasiya ilə tanış ola bilərlər.

Prezident may ayında İsmayılı rayonuna səfər edib, “Talistan” liseyinin binasının, “Azerbaijan Coca-Cola Bottlers” MMC-nin yeni istehsal müəssisəsinin açılışlarında iştirak edib. Dövlətimizin başçısı, həmçinin Laçına səfər edib, istehsal və digər müəssisələrin açılışlarında iştirak edib, Laçın kanat yolunun təməlini qoyub, rayonun Bəylik kəndinə köçən sakinlərlə görüşüb, onlara evlərin açarlarını təqdim edib. Prezident Laçın Beynəlxalq Hava Limanının da açılış mərasimində iştirak edib, Kəlbəcər-Laçın avtomobil yolunda görülən tikinti işləri ilə tanış olub. Bütün bunlar haqqında informasiyalar da yeni kitabda verilib.

145-ci kitabla Azərbaycan Prezidentinin Bakı Ekspo Mərkəzində Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində keçirilən 30-cu Yubiley Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz Sərgisi “Caspian Oil and Gas”, 13-cü Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji Sərgisi “Caspian Power” və 30-cu Yubiley “Baku Energy Forum”un rəsmi açılış mərasimində iştirakına dair materiallar da daxil edilib.

Dövlətimizin başçısının “İslamofobiya: qərəzin ifşa olunması və stiqlərin dağıdılması” mövzusunda beynəlxalq konfransın, Bakı Enerji Həftəsinin iştirakçılarına müraciətlərinin mətnləri də bu nəşrdə toplanıb. Çoxcildliyin buraxılışına məsul “Azərneşr”in baş redaktoru Əlvəddin Ağalarovdur.

Bu cildin hazırlanmasında da Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyinin (AZƏRTAC) materiallarından istifadə olunub.

“Daily Finland” nəşri Cənubi Qafqazdakı sülh prosesindən yazır

Finlandiyanın ingilisdilli “Daily Finland” qəzetində Azərbaycanın bu ölkədəki səfiri Zaur Əhmədovun məqaləsi dərc olunub. Məqalə Finlandiyanın ATƏT-ə sədrliyi ilə Cənubi Qafqazda baş verən tarixi sülh hadisələrinin üst-üstə düşməsinə həsr edilib. Materialda avqust ayında Vaşinqtonda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan arasında ABŞ Prezidenti Donald Trampın iştirakı ilə Birgə Bəyannamənin imzalanmasından bəhs olunur. Eyni zamanda, xarici işlər nazirləri sülh sazişini parafalayıb və Minsk prosesinin bağlanması ilə bağlı ATƏT-ə müraciət ediblər. 2025-ci il sentyabrın 1-dən qüvvəyə minmiş bu qərar 1975-ci il Helsinki Yekun Aktının prinsiplərini vurğulayan mühüm addım olub.

Məqalədə xüsusi olaraq Azərbaycanı Ermənistan ərazisindən keçməklə Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirilməsini nəzərdə tutan yeni nəqliyyat dəhlizi olan TRIPP layihəsinə diqqət yetirilir. Bu marşrut Avropanı, Qafqazı, Mərkəzi Asiyayı və Çini birləşdirən Orta Dəhlizin bir hissəsi olacaq.

Finlandiyaya bu istiqamət artıq tanışdır. “Nurminen Logistics” şirkəti Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutunda aktiv fəaliyyət göstərir və onun inkişafına töhfə verib. TRIPP marşrutu istifadəyə verildikdən sonra dəhlizin ümumi buraxılış qabiliyyəti artacaq, bu da daha sürətli və təhlükəsiz logistika hesabına fin şirkətləri üçün yeni imkanlar yaradacaq.

Səfir vurğulayıb ki, Cənubi Qafqaz yeni əməkdaşlıq modelləri axtaracaq və bu məsələdə Skandinaviya regional inteqrasiya təcrübəsi nümunə ola bilər. Etimad və pragmatizm əsaslanan Skandinaviya modeli keçmiş rəqiblərin qarşılıqlı tərəfdaşlığa çevirə biləcəklərinin mümkünlüyünü göstərir. Z.Əhmədovun fikrincə, sülh prosesi Finlandiya üçün də mühüm əhəmiyyət daşıyır. Birincisi, o, Avropanın şərq qonşuluğunda sabitliyi təmin edir ki, bu da birbaşa olaraq avropalıların gündəlik həyatına təsir göstərir.

İkincisi, TRIPP layihəsinin işə düşməsi və Orta Dəhlizin güclənməsi ilə fin ixracatçıları Asiyaya daha şaxələndirilmiş marşrutlara çıxış əldə edəcəklər. Bu işə yeni bazarlar, daha qısa, təhlükəsiz və ekoloji cəhətdən təmiz nəqliyyat əlaqələri deməkdir.

Üçüncüsü, sülh prosesi Ermənistanın konstitusiyasına dəyişiklik etməsini – Azərbaycana qarşı bütün ərazi iddialarının çıxarılmasını tələb edir. Bu addım beynəlxalq hüququn tam tanınması və hörmət edilməsinə, Avropa dəyərlərinə uyğun hərəkətə işarədir – elə bir vaxtda ki, dünyanın müxtəlif yerlərində ərazi bütövlüyü ciddi şəkildə mübahisələnir.

Türk professor: Vaşinqton Bəyannaməsi regionun siyasi və iqtisadi gələcəyini dəyişəcək

Vaşinqtonda Azərbaycan və Ermənistan arasında Birgə Bəyannamənin imzalanması Cənubi Qafqaz üçün yeni geosiyasi və iqtisadi dövrün başlanğıcını simvolizə edir. Bu sülh prosesi, xüsusilə Ermənistanın daxili siyasi mənzərəsinə və bütün regionun beynəlxalq münasibətlər sistemində köklü təsir göstərə bilər.

Bu fikirləri AZƏRTAC-a açıqlamasında beynəlxalq münasibətlər üzrə ekspert, türk professor Toğrul İsmayıl bildirib.

Onun sözlərinə görə, sülh prosesi Ermənistanın daxili siyasətinə çoxşaxəli təsir göstərəcək və Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan hökuməti üçün 44 günlük müharibədən sonrakı dövrün legitimliyini möhkəmləndirən mühüm addım olacaq: “Cəmiyyətdə regional inteqrasiya və iqtisadi dividend gözləntilərinin artması hökumətə daxili dəstəyi möhkəmləndirərək, radikal və revanşist müxalifətin sosial bazasını tədricən zəiflədəcək və onların siyasi gündəmini qeyri-aktual edəcək. Ən fundamental transformasiya isə Ermənistanın milli kimlik və dövlətçilik anlayışında gözlənilir. Sülh müqaviləsi “Miatsum” kimi tarixi iddialara əsaslanan ideoloji paradigmanın sonunu gətirərək, fokusu real iqtisadi inkişafa və beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlər çərçivəsində suveren dövlət quruculuğuna yönəldəcək”.

Toğrul İsmayıl qeyd edib ki, regional münasibətlər sistemində də ciddi dəyişikliklər proqnozlaşdırılır. Sülh istiqamətində atılan addımlar Rusiyanın regiondakı ənənəvi “arbitr” rolunu zəiflədərək, Ermənistanı xarici siyasətini şaxələndirməyə və Avropa İttifaqı ilə, ABŞ kimi Qərb aktorları ilə əlaqələri dərinləşdirməyə təşviq edir.

“Bu, eyni zamanda, Türkiyə ilə münasibətlərin tam normallaşması üçün ən mühüm şərti təmin edir və sərhədlərin açılması ilə Ermənistanın uzun illər davam edən geosiyasi blokadasına son qoyur. İran isə regionda artan Türkiyə-Azərbaycan tandeminin yaratdığı yeni realitə uyğunlaşmalı olacaq və

kommunikasiyaların açılmasından yaranan yeni ticarət imkanları fonunda daha konstruktiv rol oynamağa çalışa bilər”, - deyə ekspert vurğulayıb.

Onun fikrincə, sülh arxitekturasının iqtisadi onurğa sütunu Zəngəzur dəhlizidir. Bu dəhliz yalnız Azərbaycanın Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə quru əlaqəsini təmin edən yol deyil, həm də Avrasiyanın geoiktisadi xəritəsinə yenidən bəşirən qlobal əhəmiyyətli layihədir.

“Rusiya üzərindən keçən Şimal marşrutunun etibarlılığını itirdiyi bir şəraitdə, Zəngəzur dəhlizi Çindən Avropaya uzanan Orta Dəhlizin ən optimal və strateji həlqəsinə çevrilir. Bu, Çin üçün “Bir kəmə, bir yol” təşəbbüsü baxımından cəlbədi alternativ yaradaraq, Türkiyəni Azərbaycan vasitəsilə Mərkəzi Asiyaya fasiləsiz bağlayır. Ən əsası, bu layihəni Türk Dövlətləri İqtisadi İnteqrasiyası sahəsində olan bir həmlə kimi dəyərləndirmək lazımdır. Zəngəzur dəhlizi Türkiyəni birbaşa Azərbaycan və onun vasitəsilə Mərkəzi Asiyanın digər türk dövlətləri ilə fasiləsiz quru əlaqəsi ilə təmin edəcək. Bu, təkə ticarət dövrüyəsini artırmayacaq, həm də Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində iqtisadi və mədəni inteqrasiyanı dərinləşdirən fundamental bir infrastruktur rolunu oynayacaq. Bu layihə regional logistika və istehsalat haqlarının yaradılmasına da imkan yaradacaq. Dəhliz boyunca - Cəbrayıl, Zəngilan, Naxçıvan və Qarsda yeni logistika mərkəzləri, azad ticarət zonaları və istehsal müəssisələrinin yaradılması üçün əlverişli şərait yaranacaq. Beynəlxalq şirkətlər bu bölgəni Avrasiya bazarlarına çıxış üçün bir platforma kimi istifadə etməkdə maraqlı ola bilərlər. Dəhliz boyunca yaradılacaq yeni logistika mərkəzləri və paralel çəkiləcək fiber-optik xətlər (“digital silk road”) regionu beynəlxalq ticarət və rəqəmsal kommunikasiya habına çevirəcək”, - deyə ekspert qeyd edib.

Son olaraq Toğrul İsmayıl əlavə edib ki, sülh müqaviləsinin imzalanması və Zəngəzur dəhlizinin tam işə düşməsi bir-birini tamamlayan, sinerji yaradan proseslərdir. Siyasi sabitliyi təmin edən sülh müqaviləsi imzalanarsa, iqtisadi rifahı və qlobal inteqrasiyanı təmin edən nəqliyyat dəhlizi möhkəmlənər, Cənubi Qafqazın bir münəqışə ocağından Avrasiyanın strateji qovşağına çevrilməsi üçün tarixi imkan yaranar.

YAP nümayəndə heyətinin Çin Xalq Respublikasına səfəri davam edir

əlaqələrinin önəmindən bəhs olunaraq qarşılıqlı səfərlərin partiyalar və ölkələr arasında münasibətlərin inkişafına təkan verdiyi qeyd edilib. Bildirilib ki, fəal siyasi dialoq partiyalar arasında əlaqələrin mövcud vəziyyətinin dəyərləndirilməsi və işbirliyinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi baxımından son dərəcə önəmlidir. Ötən ilin noyabrında YAP nümayəndə heyətinin Çinə səfəri zamanı iki partiya arasında imzalanmış əməkdaşlıq memorandumundan irəli gələn vəzifələrin uğurla icra edildiyi qeyd olunub. Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ətrafında da fikir mübadiləsi aparılıb.

Sentyabrın 12-də isə YAP nümayəndə heyəti Pekin şəhərində "Çini tanıyın, dünyanı dinləyin" mövzusunda keçirilən Forumun açılış mərasimi və plenar sessiyasında iştirak edib.

43 ölkədən 200-dən çox nümayəndənin qatıldığı Forumda ÇKP Mərkəzi Komitəsinin Beynəlxalq əlaqələr şöbəsi müdirinin müavini və İpek Yolu Beyin Mərkəzləri Assosiasiyası Şurasının həmsədri Ma Xuey açılış nitqi ilə çıxış edib. O qeyd edib ki, dünyada hələ də "soyuq müharibə" düşüncəsi mövcuddur, yeni təhlükə və çağırışlar artmaqda davam edir: "Çinin mövqeyinə görə, bütün ölkələr yalnız birlik və əməkdaşlıq vasitəsilə dünyada sülh və sabitliyi təmin edə bilərlər. Müasir dünyada ölkələrin taleyi bir-birinə bağlıdır, təhlükəsizlik mövzusunda ayrı-seçkilik edilməməli, dövlətlərin maraqları mütləq qaydada nəzərə alınmalıdır. İqlim dəyişiklikləri, terrorizm kimi məsələlərlə üzləşən ölkələr yalnız yüksək keyfiyyətli əməkdaşlığı qoruyaraq təhlükəsizliyi təmin edə və inkişafa nail ola bilərlər. Çin qlobal təşəbbüslərlə yüksək keyfiyyətli əməkdaşlığı təşviq edir".

Plenar sessiyada YAP nümayəndə heyətinin rəhbəri, partiyanın İdarə Heyətinin üzvü, Milli Məclisin Azərbaycan-Çin parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun üzvü Hikmət Məmmədov "Yüksək keyfiyyətli əməkdaşlıq və qlobal sülh, sabitlik və inkişaf" mövzusunda çıxış edərək bildirib ki, hazırda dünya beynəlxalq münasibətlər sisteminin yeni nizamına doğru getdiyi, yaxud yenidən nizamlanmağa ehtiyac duyduğu bir mərhələdən keçməkdədir: "Belə bir vaxtda

bəşəriyyət qlobal sülh, yüksək səviyyəli əməkdaşlıq, sabitlik və inkişafı bağlı yeni təşəbbüslərə ehtiyac duyur. Belə təşəbbüslərin son zamanlar qlobal siyasi və iqtisadi müstəvidə çəkisi gündən-günə artan Çin Xalq Respublikasından, onun lideri cənab Si Cinqindən eşidilməsi heç də təsadüfi deyil. Bəşəriyyətin ortaq rifahı və gələcəyi naminə çoxtərəfli dialoqu təşviq edən Çin bu gün qlobal əhəmiyyətli aktual mövzuların, problemlərin yüksək səviyyədə müzakirə edildiyi və qərarların verildiyi mühüm beynəlxalq platformalardan birinə çevrilmişdir".

Hikmət Məmmədov qeyd edib ki, müasir dövrdə sürətlə dəyişən qlobal reallıqlar fonunda qarşılıqlı hörmət və çoxtərəfli dialoqa əsaslanan beynəlxalq əməkdaşlıq hər bir dövlətin dayanıqlı inkişafı üçün önəmli şərtlərdir. Onun sözlərinə görə, dünyada mürəkkəb geosiyasi proseslərin getdiyi, yeni iqtisadi çağırışlar və təhlükəsizliklə bağlı risklərin müşahidə olunduğu indiki şəraitdə ölkələr öz maraqlarını təmin etmək üçün qlobal rifah və ümumbəşəri dəyərlər naminə əməkdaşlıq etməli, sülhü və sabitliyi möhkəmləndirmək yolunda səylərini birləşdirməlidirlər: "Azərbaycan Respublikası da məhz bu istiqamətdə ardıcıl və məqsədyönlü siyasət həyata keçirir. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə iqtisadi inkişafın dayanıqlılığı təmin edilmiş, sosial rifahın yüksəldilməsinə, infrastrukturun modernləşdirilməsinə və dövlət idarəçiliyində şəffaflığa yönəlmiş genişmiqyaslı islahatlar həyata

keçirilmişdir. Azərbaycanın inkişaf modeli daxilə sabitliyi, davamlı sosial-iqtisadi artımı təmin etməklə yanaşı, ölkənin həm regionda, həm də beynəlxalq müstəvidə etibarlı tərəfdaş kimi mövqeyini möhkəmləndirərək müsbət beynəlxalq əməkdaşlıq nümunəsi formalaşdırır. Bu uğurlar milli prioritetlərimizə uyğun olaraq ekoloji tarazlığın qorunması və "yaşıl artım" modelinin tətbiqi ilə tamamlanır. Xüsusilə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında həyata keçirilən "yaşıl enerji" konsepsiyası yalnız ölkəmizin deyil, bütövlükdə regionun gələcəyi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir".

YAP İdarə Heyətinin üzvü söyləyib ki, Azərbaycanın xarici siyasətində və beynəlxalq iqtisadi əməkdaşlığında əksini tapan istiqamətlər – yüksək keyfiyyətli əməkdaşlıq, qarşılıqlı hörmət və etimad, çoxtərəfli dialoq, sülhün və sabitliyin möhkəmləndirilməsi, dayanıqlı inkişafın təşviqi – bu Forumun əsas mövzusu və qarşıya qoyduğu hədəflərlə tam uzlaşır: "Forumda göstərilən böyük maraq qlobal sülh, təhlükəsizlik və inkişaf naminə beynəlxalq həmrəylik və birgə fəaliyyətin formalaşdırılması yönündə təşəbbüslərin gələcək uğurlu nəticələrinə inam yaradır".

Forum plenar sessiyalarla öz işini davam etdirib.

Səfər çərçivəsində nümayəndə heyətinin İmperator Sarayı, Pekin Şəhər Kitabxanası, Böyük Kanal Muzeyi və Böyük Çin Səddinə ziyarəti təşkil olunub.

Çində səfərdə olan Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) nümayəndə heyətinin sentyabrın 11-də Pekin şəhərində Çin Kommunist Partiyası (ÇKP) Mərkəzi Komitəsinin Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin Avrasiya departamentinin rəhbəri Xu Qinxian ilə görüşü keçirilib.

Görüşdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Yeni Azərbaycan Partiyasının Sədri İlham Əliyev ilə Çin Xalq Respublikasının Sədri, ÇKP-nin Baş katibi Si Cinqinin birgə fəaliyyəti sayəsində Azərbaycan-Çin münasibətlərinin hərtərəfli strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəlməsindən məmnunluq ifadə edilib. Vurğulanıb ki, bir-birinin maraqlarına hörmət edən, ərazi bütövlüyü və suverenliyini dəstəkləyən iki ölkə arasında çoxşaxəli əlaqələr dostluq və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq prinsiplərinə əsaslanmaqla nümunəvi xarakter daşıyır.

Hər iki ölkənin sosial-iqtisadi inkişafı və gələcəyə yönəlik hədəfləri barədə ətraflı məlumat verilib, tərəflərin siyasi, iqtisadi, elm, təhsil, mədəni, humanitar və digər istiqamətlərdə əlaqələri genişləndirməkdə maraqlı olduqları vurğulanıb.

Görüş zamanı YAP-ÇKP əməkdaşlıq

Miqrant soyqırımı

Rusiyada əcnəbi uşaqların əksəriyyəti aprelin 1-dən məktəbə qəbul üçün tətbiq edilən rus dili imtahanından keçə bilməyib. Cəmi beş ayda qeydiyyat üçün 23,6 min ərizə təqdim edilsə də, yalnız 8 mindən bir qədər çox uşaq imtahana buraxılıb. Bunların yarısı tapşırıqların öhdəsindən gəlməyib. Regionların nümayəndələri bildiriblər ki, uşaqlar rus dilini yetərinə bilməməsi və "məhdud nitq təcrübəsi" səbəbindən çətinlik çəkirlər.

Federasiyanın bezi təsisatlarında əcnəbi məktəblilərin sayı 7-10 dəfə azalıb. Sentyabrın 10-da "Rosobrnadzor" əcnəbi uşaqlar üçün rus dili imtahanının monitorinqinin nəticələrini dərc edib. Söhbət 1 aprel 2025-ci il tarixindən ayrıca qanunla miqrant uşaqların məktəbə qəbulu üçün məcburi şərt kimi tətbiq edilən test imtahanından

Rus dili imtahanı tətbiqindən sonra miqrant uşaqların əksəriyyəti təhsil ala bilməyəcək

Nijni Novqorod vilayətində imtahanın tətbiqindən sonra məktəbə qəbul edilən əcnəbilərin sayı on dəfə azalıb. Voronej vilayətində 83 uşaq üçün ərizə təqdim edilib, 29-da natamam sənədlər toplusu olub. Ən çox görülən səbəblər uşağın Rusiya Federasiyasında qalmasının qanuniliyini təsdiq edən sənədlərin olmaması və barmaq izinin qeydiyyatının olmamasıdır. 49 uşaq imtahana buraxılıb, 40 uşaq test imtahanına gəlib. Sonradan onlardan 22 nəfəri imtahandan keçib (biri ikinci cəhdə). Uşaqların problemləri, regional Təhsil Nazirliyi izah edir ki, ilk növbədə "dildə ümumi bilik" və "məhdud nitq təcrübəsi" (valideynlər evdə rus dilində danışmadıqda) yaranır.

Yaroslav vilayətində ən çox rast gəlinən çatışmayan sənədlər barmaq izinin alınmasının tamamlandığını təsdiq edən sənədlər və uşağın yoluxucu xəstəlikləri olmadığını təsdiq edən arayış olub. Krasnodar diyarında qeyri-qənaətbəxş qiymətlərin əsas səbəbləri uşaqların rus dilini kifayət qədər bilməməsi səbəbindən sualları başa düşmə-

gedir. İmtahana şifahi və yazılı tapşırıqlar daxildir (birinci sinfə daxil olanlar üçün şifahi test kifayətdir). Test üçün 80 dəqiqə vaxt ayrılır, prosedur videoya çəkilir, audiodan istifadə etməklə şifahi cavablar qeydə alınır. Uğursuzluq halında, imtahan üç aydan gec olmayaraq təkrar verilə bilər. Bu müddət ərzində uşağa rus dili üzrə əlavə təlim təklif olunacaq.

Miqrantlar Kremlin hədəfindədir. Əslində bu ölkədə başlanmış kampaniya təkcə miqrantlara qarşı deyil. Şovonist dairələrin mətbəxində hazırlanmış menyüdə milli, dini, irqi ayrı-seçkilik adlı "yeməklər" daha çox üstünlük təşkil edir. Rusiya Ukrayna ilə savaşa ciddi şəkildə kadr pro-

blem yaşayır. Rus millətindən olan Rusiya vətəndaşlarının əksəriyyəti bu müharibədə iştirak etmir. Daha doğrusu Putin hakimiyyəti ön cəbhəyə əsasən başqa millətlərin nümayəndələrini göndərir. Ukrayna ilə savaşa ölənlərin milli tərkibinə baxsaq bunu əyani şəkildə sübut etmiş olarıq. Canlı qüvvə çatışmazlığı ilə üzleşən Rusiya bu dəfə miqrantlardan istifadə etmək qərarına gəlib. Bəzi şirnikləndirici yollarla miqrantların bir qismini müharibəyə göndərə bilib. Onlar da peşəkar olmadıqlarından əksəriyyəti elə ilk dəqiqələrdən hədəfə çevriliblər. "Rosobrnadzor"un məlumatına görə, aprel-avqust aylarında 23,6 min əcnəbi uşağın valideynləri rus məktəblərinə qəbul olmaq üçün sənədlər təqdim ediblər.

İmtahanda iştirak etmək üçün 8223 uşaq (34,8%) icazə alıb. Qalanların valideynləri sənədlərin tam dəstini təqdim etmədilər: bura uşağın və valideynlərinin Rusiya Federasiyasında qalmasının qanuniliyinin təsdiqi, həmçinin yoluxucu xəstəliklərin olmaması haqqında arayış daxildir.

Sankt-Peterburqda şəhər təhsil komitəsinin məlumatına görə, 1124 uşaq üçün ərizə verilib, onlardan 145-i natamam sənədlər toplusunu təqdim edib. Daha 35 abituriyent "yalan" məlumat verib. 257 nəfər azyaşlı imtahandan keçə bilmişdir. Belə ki, test imtahanının tətbiqi ilə Sankt-Peterburq məktəblərinə az qala yeddi dəfə az xarici vətəndaş qəbul edilib: keçən il 1,75 min nəfər olub.

mələri olub. Tatarıstanda aprel-avqust ayları ərzində 219 uşağdan 44-nün tam sənədləri olmayıb, respublikanın Təhsil Nazirliyi məlumat yayıb. Çox vaxt çatışmayan sənədlər uşağın ölkədə qanuni olmasını təsdiq edən sənədlər olub. 18 uşağda sənədlərinə (hansı olduğu göstərilməyib) "yalan" məlumat aşkar edilib.

Qeyd edək ki, bu ilin iyun ayında Rusiya Federasiyası Daxili İşlər Nazirliyinin rəis müavini İqor Zubov Dövlət Dumasında çıxışı zamanı Rusiyada 638 mindən çox əcnəbi uşağın olduğunu bildirərək, onların "əksəriyyətinin" təhsil müəssisələrində oxumasını təklif edib.

Ardı Səh. 6

Miqrant soyqırımı

Əvvəl-Səh-5

"Hesab edirəm ki, onların əksəriyyətinin oxumadığı barədə məlumat həqiqətə uyğun deyil".

Prezident yanında İnsan Hüquqları Şurasının (İHS) rəhbəri Valeri Fadeyev müsahibəsində bildirib ki, imtahandan keçməyən və keçə bilməyən miqrant uşaqların sayından narahatdır. Qeyd edib ki, məktəbə getməyən əcnəbi yetkinlik yaşına çatmayanların olması özlüyündə uşaq hüquqlarının pozulmasıdır. "Həm Konstitusiyada, həm də Ailə Məcəlləsində nəzərdə tutulub ki, bütün uşaqlar oxumalıdır. Bu isə valideynlərin üzərinə düşür", - o qeyd edib. Valeri Fadeyev xatırladı ki,

övladlarını məktəbə yazdırmayan rusiyalılar valideynlik öhdəliklərini yerinə yetirmədiklərinə görə cəzalandırılırlar (söhbət inzibati Xətalər Məcəlləsinin 5.25-ci maddəsindən gedir, 2 min rubla qədər cərimədir). Bu cür tələblər əcnəbilərə də qoyulmalıdır, lakin onları təkəzə inzibati və cinayət məsuliyyəti ilə deyil, həm də Rusiya Federasiyasından deportasiya ilə hədələmək lazımdır.

Rusiya Federasiyasında qeyri-qanuni yaşayan əcnəbilərin özlərini leqallaşdırmalı və ya tərki etməli olduğu müddət başa çatıb. "Rosobrnadzor"un məlumatlarına əsasən belə qənaətə gəlmək olar ki, əcnəbilər hələ də uşaqlarını kütləvi şəkildə təhsil müəssisələrinə yazdırmaqdan imtina etmirlər. Uşaqların əksəriyyəti sənədlərlə bağlı problem ucubtından kurslardan ayrılırlar. Vəziyyət acınacaqlıdır. Amma yenə də ümid edilir ki, problem tədricən həll ediləcək. Valideynlər qanuni olaraq Rusiyada olsalar, tədricən övladları üçün lazım olan sənədlər paketini necə toplamaq lazım olduğunu öyrənəcəklər. Test nəticələrinə gəlincə, 2026-cı ildən başlayaraq Rusiya Federasiyasında təhsil sistemi ilə Daxili İşlər Nazirliyi arasında miqrant uşaqlar (və onların ailələri) haqqında avtomatik məlumat mübadiləsi sistemi işə salınacaq; artıq müvafiq qanun qəbul edilir. Məsələn, ondadır ki, övladları məktəbə getməyə cəhd etməyən və ya Rusiyada icbari orta təhsili almaqdan imtina edən valideynlərə qarşı hansı sanksiyalar tətbiq olunacaq.

Qeyri-qanunilər üçün sentyabrın 11-i gəldi

Prezident Vladimir Putinin fərmanı ilə müəyyən edilmiş miqrantların leqallaşdırılması müddəti sentyabrın 10-da başa çatıb. Bu tarixə qədər Rusiya Federasiyasında qeyri-qanuni yaşayan əcnəbilərə hüquqi statuslarını "tənzimləmək" və ya ölkəni tərk etmək təklif edilib. Daha əvvəl qanunsuz şəxslərin sayını 670 min nəfər hesab edən Rusiya Daxili İşlər Nazirliyi artıq bunu etməyən əcnəbiləri bank kartlarının bloklanması, ölkədən çıxarılması və Rusiyaya girişinə qadağa qoyulacağı ilə nəzarət edilən şəxslərin reyestrinə daxil edilməklə hədələyib. Ekspertlər növbələr və miqrant axını ilə bağlı leqallaşdırma mexanizminin mürəkkəbliyini "on baldan beş"lə qiymətləndirir.

Prezident Vladimir Putinin 1126 nömrəli "Bəzi kateqoriyalardan olan əcnəbilərin hüquqi statusunun tənzimlənməsi üzrə müvəqqəti tədbirlər haqqında" fərmanı 2024-cü ilin dekabrında verilib və 2025-ci il

yanvarın 1-dən qüvvəyə minib. Sənədə əsasən, Rusiya ərazisində qeyri-qanuni olan əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər öz hüquqi statuslarını tənzimləməli və ya müəyyən tarixə qədər ölkəni tərk etməlidirlər. Əvvəlcə miqrantlar bunu aprelin 30-na qədər etməli idilər, lakin sonra Vladimir Putinin fərmanı sentyabrın 10-dək uzadıb. Özlərini leqallaşdırmaq istəyən əcnəbilərə bir neçə şərtə əməl etdikdə cərimə olunmayacağı (və ya onlara qarşı digər sanksiyaların tətbiq olunacağı) vəd edilib: biometrik məlumatların təqdim edilməsi, dərman vasitələrinə, yoluxucu xəstəliklərə və HIV-ə dair testlərdən keçmək, vergi borclarını və digər icbari ödənişləri ödəmək, rus dilini, tarixini və Rusiya Federasiyasının

qanunvericiliyini bilmək haqqında sertifikat təqdim etmək.

Qanunlaşdırma üçün zəruri şərt, həmçinin iş icazələrinin (məsələn, onu əldə etmək üçün saxta sənədlərin təqdim edilməsi), iş icazələrinin və yaşayış icazələrinin verilməsi üçün səbəblərin olmaması idi. Qeyd edək ki, fərman dərc olunandan bəri əcnəbilərin Rusiya Federasiyasında qalma tələbləri dəfələrlə sərtləşdirilib. 2025-ci il yanvarın 1-dən vizasız ölkələrin vətəndaşları Rusiyada ilde cəmi 90 gün qala bilər (əvvəlki kimi altı ay əvəzinə). İyunun 30-dan etibarən vizasız ölkələrdən gələn bütün ziyarətçilər rUI D ərizəsində biometrik məlumatları təqdim etməlidirlər (gəlməzdən ən azı 72 saat əvvəl). Sentyabrın 1-dən Moskva və Moskva vilayətində yeni miqrasiya qeydiyyatı qaydaları qüvvəyə minib: vizasız ölkələrdən bu bölgələrə işləmək üçün gələn əcnəbilər mobil proqram quraşdırmalı və hakimiyyət orqanlarına onların geolokasiyasını izləmək imkanı verməlidir. Geolokasiya məlumatlarının üç gün ərzində olmaması əmək miqrantını nəzarət edilən şəxslərin reyestrinə daxil edilməsi və mümkün deportasiya ilə.

FTX-nin məlumatına görə, 2025-ci ilin birinci yarısında Moskva və Moskva vilayətində yeni qeydiyyat qaydalarına əsasən vizasız ölkələrdən olan əcnəbilər Rusiyaya işləmək üçün 2,6 milyon səfər edib. Daxili İşlər Nazirliyi daha əvvəl bildirmişdi ki, əcnəbi işçi qeydiyyatının 40%-i Moskva və Moskva vilayətinin payına düşür. Başqa sözlə, geolokasiyanın ötürülməsi ilə qeydiyyat qaydaları 1 milyona yaxın insanı əhatə edə bilər.

Fevral ayında Rusiya Daxili İşlər Nazirliyi Rusiyadakı qeyri-qanuni mühacirlərin sayını 670 min nəfər olaraq qiymətləndirib. İdarənin rəis müavini Aleksandr Qorovoy həmin vaxt onların yarısının qadın və uşaqlar olduğunu bildirərək, "xüsusi qeydlərə əsasən onları yoxladıqdan və ictimai asayışı pozan hüquqpozumların olmasını qiymətləndirdikdən sonra" səlahiyyətli orqanlara müraciət etsələr, onların hüquqi statuslarını tənzimləyəcəklərini vəd edib. Rusiya Daxili İşlər Nazirliyinin rəsmi nüma-

yəndəsi İrina Volk bunu edə bilməyən miqrantları sentyabrın 11-dən deportasiya edəcəyini, həmçinin onlara "hüquqlarının məhdudlaşdırılması, o cümlədən gələcəkdə ölkəyə girişi üçün qanunla nəzərdə tutulmuş bütün tədbirləri" (nəzarət olunan şəxslərin reyestrinə əcnəbinin daxil edilməsini nəzərdə tutur) tətbiq edəcəyini vəd edib.

Nəzarət edilən şəxslərin reyestrinin tətbiqini qeyri-qanuni şəxslər üçün leqallaşdırma rejimi ilə eyni vaxtda "miqrasiya sahəsində nizam-intizamın son bərqərar olması kimi təqdim olunan sərt tədbir" kimi qiymətləndirir. Miqrasiya mərkəzləri və Daxili İşlər Nazirliyi leqallaşdırmaq ümidi ilə çoxlu sayda əcnəbini, xüsusən də reyestr onlara bank kartlarının bloklanması kimi təsir

tədbiri tətbiq etdikdən sonar "nəzarətə almağa" başlayıb. Müraciət edənlərin axını ilə əlaqədar olaraq heç də bütün əcnəbilər prosedurdan keçə bilməyiblər, bu, prezident fərmanının müddətinin sentyabrın 10-dək uzadılması ilə əlaqədardır. Eyni zamanda, leqallaşmaq üçün miqrantın "yaxşı işəgötürənə" malik olması və inzibati cərimələrin olmaması lazım olduğunu izah edir, leqallaşmanın çətinliyini "on baldan beş" kimi qiymətləndirir. "Amnistiya faktının özü də alqışlanıla bilər: müəyyən sayda insanlar özlərini leqallaşdıraraq dərhal əmək bazarına daxil oldular. Lakin növbələr və maddi-texniki problemlər səbəbindən mexanizmdən istifadə etmək istəyənlərin hər biri mümkün deyil.

Altı milyonluq miqrant ordusu

Rusiya iqtisadiyyatının - tikinti, mənzil-kommunal təsərrüfatı, logistika, məişət xidmətləri və çatdırılma kimi - bütöv sektorları, eləcə də öz ölkələrinin iqtisadiyyatı onların işindən asılıdır: miqrantların pul köçürmələri Mərkəzi Asiya ölkələrinin Ümumi Daxili Məhsulunun əhəmiyyətli hissəsini təşkil edir. Buna baxmayaraq, onlar Rusiyanın daim ayrı-seçkiliyə məruz qalan ən həssas sosial qruplarından biridir. Bu il isə qeyri-leqal miqrantların qeydiyyatı alma sistemi - "nəzarət olunan şəxslər" reyestri - işə salındı və eğer kimsə bu reyestrə düşsə, dərhal işindən, universitetdəki yerindən, bankdakı pulundan məhrum ola bilər.

Moskvanın Dmitrovski rayonundakı bəzi ticarət mərkəzlərində lokal miqrasiya məntəqəsi yerləşir. Burada, adətən, qeydiyyat, miqrasiya qeydiyyatının yenilənməsi və iş üçün icazə məsələləri ilə məşğul olurlar. Moskvanın mərkəzindən 60 kilometr cənub-qərbdə, Saxarovo kimi tanınan çoxfunksiyalı Miqrasiya Mərkəzi miqrantlara tanışdır. Bura, böyük növbələri və "sosial əhəmiyyətli xəstəliklər və infeksiyaları" - İİV (İnsanın İmmunçatışmazlığı Virusunu), sifilis və vərəmi aşkar etmək üçün qan və sidik vermək kimi aşağılayıcı prosedurları ilə tanınır. Orda insanlara qarşı cinayətkarlar kimi davranırlar. Orada şərait dözülməzdir. Çöldə yüzə yaxın insan növbəyə durur. İçəriyə isə saatda bir neçə nəfəri buraxırlar.

Qadınlar, uşaqlar, təqaüdcülər... Basabasdır. Hər tərəfdə OMON (xüsusi təyinatlı milis dəstəsi) ətrafı mühasirəyə alıb. Və OMON bu insanlarla söyüşlə danışıq və "hey, sən" deyər müraciət edir. İnsanlarla heyvan kimi rəftar edirlər.

Ötən il Rusiya İstintaq Komitəsinin rəhbəri Aleksandr Bastrikin miqrantlar tərəfindən törədilən ağır cinayətlərin sayının cəmi bir il ərzində 32 faiz xüsusilə ağır cinayətlərin - 26 faiz, ekstremizmlə bağlı cinayətlərin isə 147 faiz artdığını göstərən rəqəmlərə istinad edib. Düzdür, bu məlumatlar Daxili İşlər Nazirliyinin rəsmi statistikasından fərqlənir. DİN qeyd edir ki, əcnəbilər tərəfindən törədilən hüquqpozumlarının sayı, əksinə, azalıb. Reyestrin yaradıldığı bir ay ərzində ora 685 min əcnəbi daxil edilib. DİN-in məlumatına görə, Rusiyada təxminən 6,2 milyon miqrant yaşayır. Belə çıxır ki, hər 9-cu miqrant "nəzarət olunan şəxsə" çevrilib, yəni Rusiyada qeyri-qanuni yaşayır.

Dünyada "qeyri-leqal" miqrant daha çox miqrasiya qaydalarını pozaraq hansısa ölkənin ərazisinə daxil olan şəxslərə deyilir.

Rusiyada isə əmək miqrasiyasının mənbəyi olan əksər ölkələrlə vizasız rejim olduğu üçün, bu ölkəyə qeyri-qanuni daxil olan insanlar, demək olar ki, yoxdur. "Qeyri-qanuni immiqrantlar" dedikdə, məmurlar qalma şərtlərini pozan şəxsləri nəzərdə tuturlar, məsələn, miqrant təhsil məqsədi ilə ölkəyə daxil olub, lakin icazəsiz işləməyə başlayıbsa və ya yaşayış yeri üzrə qeydiyyatdan keçməyibsə, "qeyri-qanuni" sayılır. Rəsmilər hələ də Rusiyadakı miqrantların real sayı ilə bağlı mübahisə edir: məsələn, İstintaq Komitəsinin rəhbəri Aleksandr Bastrikin əmindir ki, söhbət 13-14 milyon nəfərdən gedir.

Rusiyada ən çox əcnəbi Özbəkistandır. Tacikistan, Qazaxıstan, Çin, Qırğızıstan, Ermənistan, Azərbaycan və Belarusdan da əcnəbilər var. Bəzi ölkələrin bütöv iqtisadiyyatı vətəndaşlarının Rusiyadakı işindən asılıdır. Dünya Bankının hesablamalarına görə, 2024-cü ildə əmək miqrantlarından pul köçürmələri Tacikistan ÜDM-nin 49 faizini, Qırğızıstan ÜDM-nin 18,59 faizni və Özbəkistanın ÜDM-nin 14 faizini təşkil edib. Ancaq əmək miqrantları Rusiya iqtisadiyyatında da mühüm rol oynayır. Məsələn, Milli Tədqiqat Universitetinin Ali İqtisadiyyat Məktəbinin hesablamalarına görə, paytaxtda tikinti sektorunda miqrantların payı 50 faizi ötür, nəqliyyat, ticarət, mehmanxana və ictimai iaşə sektorunda isə miqrantlar işçilərin təxminən üçdə birini təşkil edir.

Bazar elə qurulub ki, yerli sakinlərlə miqrantlar iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində işlədikləri üçün bir-biri ilə rəqabət aparmasınlar. "Moskva miqrantlar tərəfindən tikilir, qorunur və təmizləyir iddiası mübaliğə deyil", - deyər araşdırmanın müəllifləri qeyd edirlər ki, miqrasiya siyasətinin sərtləşdirilməsi kədr qıtlığına səbəb ola bilər. Reqistrasiyalar təzyiq, təcrid və repressiya alətləridir. Bu reyestrlərə düşmək ciddi hüquqi nəticələrə səbəb ola biləcək ictimai damğa almaq kimi bir şeydir. Hökumət nizam-intizamın bərpası zərurətinin arxasında gizlənərək qeydiyyat və nəzarət modelindən fəal şəkildə istifadə edir.

V.VƏLİYEV

Sentyabrın 15-də respublikada "Bilik Günü" qeyd olunur. Bu bütün ümumtəhsil məktəblərində yeni dərs ilinin başlanğıcıdır. Təbii ki, bu günü daha çox səbirsizliklə gözləyənlər bu il birinci sinfə gedəcək şagirdlər və I kursa qəbul olan tələbələrdir. Hər il ölkəmizdə "Bilik Günü" böyük təntənə ilə qeyd olunur. Ümumi təhsil müəssisələrində ilk dərs isə "Konstitusiyaya və suverenlik ili" nə həsr olunacaq.

2025-2026-cı tədris ilində ümumilikdə 2.2 mln təhsilalanın təhsil alacağı proqnozlaşdırılır. 2025-2026-cı tədris ilində 130 mindən çox şagird birinci sinifdə təhsil alacaq. Məktəbəqədər təhsildə əhatəlilik ölkə təhsilinin uzunmüddətli dövrədə daha yaxşı olmasına təsir edən ən vacib məsələdir.

Hər bir insanın həyatında bu günün özəl yeri var. Məktəb həyatına ilk çağırış, ilk zəng. Ömrün ən unudulmaz bir zamanına çevrilən bu zəngin sədası illər, qərinələr ötsə də, unudulmur. Bu gün ölkəmizdə məktəbə qədəm qoyan hər bir məktəblinin keyfiyyətli və fasiləsiz təhsil alması üçün bütün imkanlar təmin edilib. Təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün dövlətimiz tərəfindən yüksək şərait yaradılıb. Azərbaycanın dünyaya inteqrasiya olunduğu zamanda təhsilimizə yönəlmiş diqqət, məhz bu sahədə zamanın tələblərini ödəyə biləcək ziyalıların yetişməsinə doğru uğurlu bir addımdır. İnsanların həvəslə gözlədiyi və böyük məhəbbətlə qeyd etdiyi bu günün kəsb etdiyi mənənin arxasında böyük dəyərlər dayanır. Bu dəyərlərin ən başlıcası isə müasir dövrümüzdə Azərbaycanın gələcək inkişafını təmin edəcək, eyni zamanda, vətənpərvərlik ruhunda milli-mənəvi dəyərlərə söykənən mütəxəssislərin təhsilə mükəmməl olaraq yiyələnməsidir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin təhsili dövlət siyasətinin prioritetlərindən biri kimi diqqətdə saxlaması, bu sahədə köklü islahatların aparılması təhsilin məzmun və keyfiyyətinə təsirini göstərir. Orta ixtisas məktəblərində təhsilin idarə edilməsi, eləcə də, onun keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması sahəsində kifayət qədər irəliləyişlərin əldə olunması təhsilli, bilikli, savadlı mütəxəssislərin yetişməsinə səbəb olub. Şagirdlərin elmin sirlərinə dərinləndirən yiyələnmələri üçün hərtərəfli imkanlar açır.

BİR MİLYONDAN ÇOX ŞAĞİRDİN TƏLİM ŞƏRAİTİNƏ TÖHFƏ

Dövlətimizin başçısının təhsilə qayğısı nəticəsində keyfiyyətli insan kapitalının hazırlanması prosesinin mühüm mərhələsi olan məktəbəqədər təhsildə göstəricilər yüksəlib. Şəhər və kəndlər üzrə məktəbəqədər təhsilin əhatəlilik göstəriciləri əhəmiyyətli dərəcədə artıb, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində tərbiyə alan və ümumi təhsil məktəblərində məktəbəhazırlığa cəlb olunmuş 1-5 yaşlı uşaqların ümumi sayı artıb. Azərbaycan təhsilinə dövlət tərəfindən göstərilən diqqətin bariz nümunələrindən biri məktəb tikintisinin geniş vüsət almasıdır. Ölkəmizdə yeni məktəb binaları, əlavə korpuslar tikilib və əsaslı təmir olunub. Son illərdə 600-ə yaxın yeni məktəb tikilmiş və ya əsaslı təmir olunmuş, qəzalı məktəblərin sayı 2 dəfədən çox azalaraq 400-ə enib. Tam orta təhsil səviyyəsi üzrə 14 məktəbdə yeni təmayül tədris modeli pilot tətbiq olunacaq. Yeni məktəblərin tikintisi, əlavə korpusların inşası, onların əsaslı təmiri, müasir avadanlıqlarla təminatı, infrastrukturunun yeniləndirilməsi nəticəsində, ümumilikdə, ölkə üzrə 1 milyondan çox şagirdin təlim şəraiti yaxşılaşdırılıb. Bütün bu işlər, ilk növbədə, şagirdlərin ən yüksək səviyyədə təhsil almaları, onların elmin sirlərinə daha dərinləndirən yiyələnmələri üçün hərtərəfli imkanlar açır. Eyni zamanda, müəllim kollektivinin

15 sentyabr "Bilik Günü"- məktəb həyatına çağırış

2025-2026-cı tədris ilində 130 mindən çox şagird birinci sinifdə təhsil alacaq

yüksək səviyyədə çalışması üçün geniş imkanlar yaradır.

7 MƏKTƏBƏQƏDƏR TƏHSİL MÜƏSSİSƏSİNƏ 243 UŞAQ CƏLB EDİLİB

Əlamətdar haldır ki, yeni tədris ilində işğaldan azad olunan ərazilərimizdə məktəbin ilk zənginin səsi eşidilir. Onlar bu torpaqda - özəli torpaqlarımızda elmin sirlərinə bələd olub, Vətən torpağının müqəddəsliyini bir daha təhsilverənlərdən əxz edirlər. Əlifbamızın ilk hərfi olan Ana, Azərbaycan sözlərinin dərin mənasını dərk edirlər. Qeyd edək ki, Qarabağ torpaqlarının işğalı nəticəsində təkə Füzuli rayonunda 100-ə qədər orta təhsil və texniki peşə məktəbi ermənilər tərəfindən məhv edilib. Digər qədim yaşayış məskənlərimizdən biri olan Qubadlıda yaşı 100 ildən çox olan ilk dünyəvi məktəb də ermənilər tərəfindən dağıdılıb. Azərbaycanın mədəniyyət beşiyi hesab edilən Şuşa şəhərinin işğalı nəticəsində isə 23 ümumtəhsil məktəbi, 6 məktəbəqədər uşaq müəssisəsi, 7 məktəbəqədər uşaq tərbiyə müəssisəsi, peşə-ixtisas məktəbi, Mədəniyyət, Kənd təsərrüfatı, M.M.Nəvvab adına Musiqi texnikumları, 2 sayılı Bakı Baza Tibb Texnikumunun filialı, həmçinin Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin, Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nəsimi adına Ədəbiyyat İnstitutunun filialları dağıdılıb. Şuşa Realnı Məktəbi də ermənilər tərəfindən dağıdılaraq xarabalığa çevrilib. Ağdam şəhərində musiqi, kənd təsərrüfatı, kənd təsərrüfatı mexanikləşdirmə və elektrikləşdirməsi texnikumları, 9 ümumtəhsil və internat məktəbi, iki peşə məktəbi, həmçinin Uşaq Şahmat məktəbi uşaq-gənclər idman məktəbi, ekoloji tərbiyə və təcrübəçilik məktəbi, tibb məktəbləri, texniki yaradıcılıq mərkəzi və gənclər

yaradıcılıq mərkəzi fəaliyyət göstərirdi. Dövlətimizin Qarabağda apardığı irimiqyaslı tikinti-quruculuq işləri çərçivəsində məktəblərin də tikilib yenidən istifadəyə verilməsinə start verilib. Bu sahədə ilk müjdə Zəngilanın Ağalı kəndindən oldu. Sonra bu məktəblərin sayı artı. Şuşanın yeni və müasir infrastruktura malik 1 nömrəli tam orta məktəbi 960 şagird yerlik, üç mərtəbə, beş blokdan ibarətdir. Məktəbin binasında hər biri 24 nəfərlik olan sinif otaqları yerləşir. Burada iki informatika kabineti, akt zalı, həyətdə isə idman meydançası var.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə 7 məktəbəqədər təhsil müəssisəsində 243 uşaq cəlb edilib. Bu müəssisələrdə təlim-tədris prosesində 82 nəfərlik heyəti var.

CƏNUBİ QAFQAZ REGIONU ÜZRƏ LİDER

"Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası"ndan irəli gələn "keyfiyyətli insan kapitalının hazırlanması", "təhsilin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması məqsədilə müəllim-pedaqoji heyətin inkişafı və motivasiyası" kimi prioritet-strateji istiqamətlər təhsilin inkişafına olan xüsusi diqqətinin göstəricisidir.

Bu ildən Bakı məktəblərində jurnallar ləğv olunur və "Rəqəmsal məktəb" platforması fəaliyyətə başlayır. 2025-2026-cı tədris ilində ali təhsilin bütün səviyyələrinə 75 min tələbə qəbul olunub. Son 10 ildə ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu 40%-dən çox artıb. Dövlət sifarişli əsaslarla qəbul olan tələbələr sayı 2 dəfədən çox artıb. Yeni tədris ilindən ilk dəfə olaraq tələbələr SABAH qruplarına 1-ci kursdan qəbul ola biləcəklər. 2025-2026-cı tədris ili üzrə peşə təhsili müəssisələrinə qəbul olunan tələbələrin 75%-i dövlət sifarişi əsasında təhsil

alacaq. Ölkəmiz "QS 2026" global reytingində Cənubi Qafqaz regionu üzrə liderdir.

Təhsilin Azərbaycan məktəblilərinə verdiyi imkanlardan kifayət qədər bəhrələnen yeniyetmələr istər Azərbaycanın daxilində, istərsə də, ondan kənarında öz təhsillərini davam etdirmək iqtidarındadırlar. Bu da müstəqil Azərbaycan dövlətinin gənclərə verdiyi ən böyük töhfələrdən biridir. Son illərdə məktəblilərin dərslərlə pulsuz təmin edilməsini və s. mühüm halların baş verməsi, məhz görülən işlərin məntiqi nəticəsi kimi qiymətləndirilir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası" təhsilin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması, təhsili-idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi, insan resurslarının inkişaf etdirilməsi, müəllimin karyera imkanları, fəaliyyətinin stimullaşdırılması və müasir təfəkkürlü Azərbaycan vətəndaşının yetişdirilməsinin əsas hədəflərindəndir. Əlbəttə ki, Zəfər qazanmış Azərbaycan xalqının övladlarının qarşısında geniş imkanlar açılmaqla yanaşı, üzərlərinə də böyük məsuliyyət düşür. Onlar Vətənin gələcək qoruyucularıdır. 44 günlük Vətən müharibəsində məktəb partası arxasında yetişən vətənpərvər gənclər öz iradə və vətən sevgilərini nümayiş etdirdilər. Onların belə vətənpərvər ruhda böyümələri üçün dövlətimiz tərəfindən ayrılan diqqət və qayğının nəticəsidir ki, düşməni özəli torpağımızdan mərdliklə qovaraq, onlara dərs verdilər.

Beləliklə, sentyabrın 15-i ölkəmizin bütün ümumtəhsil məktəbləri və ali təhsil ocaqlarında yeni dərs ili başlayır. Yeni dərs ilində bütün təhsil işçilərini, tələbə və şagirdləri yeniliklər gözləyir. Yeniliklər isə, həm də uğurların başlanğıcı deməkdir. Yeni dərs iliniz uğurlu olsun!

Zümrüd BAYRAMOVA

Rusiyada yanacaq böhranı

Avropanı enerji ehtiyatları ilə imtahana çəkən Rusiya yanacaq böhranı ilə baş-başa qalıb. Paytaxt və iri şəhərlərdə problemin varlığını kimsəyə hiss etdirməyən mərkəzi hökumətin uçqarlarında qıtlığı gizlədə bilmir. İstehsalın böyük hissəsini təşkil edən yanacaq növləri Ukrayna ilə savaşa yönləndirilir. Hökumətin müxtəlif səyləri hələ də ölkədə yanacaq böhranının yayılmasının qarşısını ala bilməyib. Benzinin pərakəndə satış qiymətləri orta inflyasiya səviyyəsini inamla üstələyir. Bundan əlavə, getdikcə daha çox bölgə yanacaq doldurma məntəqələrində yanacaq çatışmazlığı və fiziki çatışmazlıqlarla üzləşir. Cümə axşamı gündən etibarən Rusiya Federasiyasında benzinin birja ticarətinə daha sərt məhdudiyyətlər qüvvəyə minib. Amma hətta bu tədbir də benzin kəsinin ölkənin bütün regionlarına yayılmasının qarşısını ala bilməyib.

Benzinin pərakəndə satış qiymətlərinin artması ilə bağlı mütəmadi hesabatlar yanacaq böhranının genişlənməsi barədə tam

işləri, logistika çatışmazlığı, qızılbalıq ovu mövsümündə mövsümi tələbatın artması və əhalinin çaxnaşma alışı ilə bağlıdır. Sentyabrın 6-da təhvil verilmiş 20 tonluq benzin partiyası sentyabrın 9-da səhər saatlarında demək olar ki, tamamilə satılıb və

qələrində qiymətlərin monitorinqini tələb edir, benzin istehsalını artıracağını vəd edir və yeni topdansatış ticarət qaydalarını tətbiq edir. Cümə axşamı gündən etibarən Peterburq birjası qiymətləri sabitləşdirmək üçün benzin ticarəti qaydalarını müvəqqəti olaraq dəyişdirir. Dəyişikliklərin bəyan edilmiş məqsədi yanacağın qiymətinin artımını dayandırmaqdır. İndi dəmir yolu ilə gətirilən "Regular-92" və "Premium-95" benzinlərinin qiymətinin maksimal dəyişmə həddi hər bir yanacaq növü üçün cari bazar qiymətinin +0,01%–20%-dir. İndi birjada alıcıların sifarişlərinin yığılması rejimi və hərəcin açılışı rejimi fəaliyyət göstərir: bir ticarət iştirakçı-

edib. "Ümumiyyətlə, artıq bir neçə həftədir ki, bir sıra yanacaq doldurma məntəqələri neft emalı zavodlarından yükləri qəbul edə bilmir. "Yanacaq təchizatı ilə bağlı problemlər getdikcə artan bölgələrdə bazar iştirakçıları tərəfindən bildirilir", deyər Rusiya Yanacaq İttifaqının üzvü və GP Vympel yanacaq doldurma məntəqələri şəbəkəsinin idarəedici tərəfdaşı Yekaterina Savkina izah edib. Mütəxəssislər qıtlığın əsas səbəbləri arasında benzinə tələbatın mövsümi artımını və turizmin artımını qeyd etsələr də bunun Ukrayna müharibəsi ilə birbaşa əlaqədar olduğu ortadadır.

Ekspertlər nə deyir?

təsəvvür yaratmır. Topdansatış haqqında gündəlik hesabatlar və ya müxtəlif markalı benzin və dizel yanacağının topdansatış qiymətlərinin dinamikası onun əhatə dairəsini əks etdirmir. Rusiya Federasiyasındakı yanacaq problemlərinin tam təsviri üçün sakinləri yanacaq çatışmazlığı ilə üzləşən ərazilərin siyahısının genişlənməsini izləmək faydalıdır.

Nijni Novqorod vilayəti kəskin benzin çatışmazlığı ilə üzləşib - bəzi yanacaq doldurma məntəqələrində ya yanacaq yoxdur, ya da çox bahadır. Yerli NewsNN portalı avtomobillərini doldura bilməyən yerli sakinlərin şikayətlərini dərc edir. "Xabarovsk diyarının ucqar rayonlarına benzin tədarükü pozulub: insanlar bir-birindən benzin alırlar", - FederalPress media holdinqi yazır. Əgər əvvəllər yalnız Xabarovsk diyarının Sovetsko-Qavanski və Vaninski rayonlarının sakinləri yanacaq problemindən şikayətlənirdilərsə, indi kəbir Ulaşkiyə çatıb. İnsanların fikrincə, avtomobillərin yanacaq doldurulmasında çətinliklər bir neçə həftə əvvəl başlayıb, lakin əvvəllər də qısamüddətli fasilələr yarandıqından, iğtişaşlar yalnız indi, böhran uzananda yaranıb. Xabarovsk diyarının Energetika Nazirliyi izah edib ki, yanacağın tədarükündə fasilələr neft emalı zavodlarında aparılan təmir

xüsusi nəqliyyat ehtiyacları üçün xüsusi nəqliyyat ehtiyacları üçün ayrılıb.

Murmansk vilayətində benzinin topdan satışı demək olar ki, dayanıb və "çox baha qiymətə satılır". Bu barədə SeverPost agentliyinə sahibkar və yerli yanacaq doldurma məntəqələri şəbəkəsinin həmtəsisçisi məlumat verib. Rusiyanın getdikcə daha çox bölgəsi benzin qıtlığı ilə üzləşməyə başlayır. "İzvestiya" qəzeti yazır ki, yanacaq qıtlığı artıq 10-dan çox regionu, o cümlədən Nijni Novqorod, Rostov, Ryazan vilayətləri, həmçinin Krımı əhatə edib. Müstəqil Yanacaq İttifaqının məlumatına görə, yanacaq təchizatında fasilələr Uzaq Şərqi regionlarına: Amur, Maqadan, Saxalin vilayətləri, Xabarovsk diyarı, Yakutiya, Yəhudi Muxtar Vilayəti və Çukotkaya təsir edib. Rostov vilayəti Rusiyanın motor yanacağı qıtlığı yaşayan bölgələri sırasındadır. "Bloknot-Rostov" nəşri xəbər verir ki, müstəqil yanacaq doldurma məntəqələri fəaliyyətini dayandırmaq məcburiyyətində qalıb və bəzi markalı benzinlər, xüsusən də yüksək oktanlı benzinlər qıt olur.

Benzinin daxili qiymətlərini sabitləşdirmək üçün Rusiya hökuməti neft şirkətləri ilə müntəzəm görüşlər keçirir, benzinin ixracına qadağa qoyur, yanacaq doldurma məntə-

sindən "Regular-92" və "Premium-95" benzinini üçün birja aləti üçün bir sifariş icazə verilir. İkitərəfli əks auksion rejimi də tətbiq edilir: bir ticarət iştirakçısından "Regular-92" və "Premium-95" malları üçün hər bir sifarişdə üç lota qədər məbləğdə 15-ə qədər alış sifarişinə icazə verilir.

Yanacaq çatışmazlığı və müstəqil yanacaq doldurma məntəqələrinin məcburi dayandırılması problemi ilə üzləşən Rusiya regionlarının sayı getdikcə artır. "Rusiyanın yanacaq bazarında həqiqətən də müəyyən çətinliklər var. İlk növbədə, yüksək oktanlı benzin qıtlığı var. Bir sıra regionlarda yanacaq doldurma məntəqələrinə tədarükde fasilələrin olması barədə məlumatlar var ki, bu da başqa şeylərlə yanaşı, yanacaq doldurma məntəqələrinin bağlanmasına səbəb ola bilər", - xüsusən Müstəqil Yanacaq İttifaqının prezidenti Pavel Bajenov qeyd

"Mənim fikrimcə, mövcud vəziyyətin köklərini ilk növbədə iqtisadi müstəvidə deyil, texniki baxımdan axtarmaq lazımdır", bunu Milli Enerji Təhlükəsizliyi Fondunun aparıcı eksperti İqor Yuşkov Rusiyada benzinlə bağlı vəziyyətlə bağlı fikirlərini bölüşərək deyib. "Əgər texniki cəhətdən tələb olunan həcmdə yanacaq istehsal edə bilməsəydik, o zaman kəbir, o cümlədən şaquli inteqrasiya olunmuş VINK şirkətləri arasında müşahidə olunardı. Bu arada müstəqil yanacaq doldurma məntəqələrində yüksək oktanlı benzinin yoxa çıxdığını görürük. Prinsipcə, biz tarixi qiymət rekordunun cari yenilənməsi faktını mövcud iqtisadiyyatımızın xüsusiyyətlərinə borcluyuq. Onun özəlliyi isə ondan ibarətdir ki, yanacaq birjasında qiymətlər qalxanda ilk növbədə 92 markalı benzinə nəzərə alırlar.

Əgər ay ərzində bu növ yanacaqın qiymətləri indikativ qiymət deyilən qiymətin 10%-ni keçərsə, o zaman neft şirkətlərinə büdcədən sönüm haqqı ödənilir. Və bu pulu itirmək istəmirlər və ona görə də 92 markalı benzin lap yuxarıda olsa da, qiymət dəhlizinin sərhəddində olsa da, qarmaqla və ya fırıldaqla saxlanılır. Amma bu qayda 95-ci və 98-ci benzinə şamil edilmir, ona görə də bu növlər istədikləri qədər bahalaşa bilər və neft şirkətləri yenə də damper altında ödənişlər alacaqlar. Deməli, neftçilər dövlət büdcəsindən almadıqlarını sadəcə olaraq daxili bazardan almaq istəyirlər. İqtisadi səbəblər arasında bəlkə də ən əsası budur, qalanları əlavədir.

Çatışmazlığın coğrafiyası

Rusiyada benzin qiyməti var və bu, hər keçən gün daha da artır. Birja qiymətləri bu ay bir neçə dəfə tarixi maksimuma çatıb. Böhran tələbatın ənənəvi mövsümi artımı və Ukraynanın neft emalı zavodlarına və digər yanacaq infrastrukturuna obyektinə getdikcə daha tez-tez baş verən hücumları fonunda baş verir. 2025-ci ilin avqustunda Rusiyanın cənubunda və Uzaq Şərqişdə bir sıra şəhərlərdə yanacaq qiyməti yaranıb. Çatışmazlıq ən çox iri neft emalı zavodlarının az olduğu regionlarda kəskin şəkildə müşahidə olunur. Saxalin vilayətinin Kuril rayonunda Aİ-92 markalı benzinin satışı müvəqqəti olaraq tamamilə dayandırılıb, qalan yanacaq yalnız xüsusi maşınların ehtiyacları üçün saxlanılıb, deyə bələdiyyə dairəsinin rəhbəri Konstantin İstomin bildirib. Bundan əvvəl adambaşına 10 litr limit var idi. Primoryedə avtomobilçilər yanacaq-doldurma məntəqələrində saatlarla növbə çəkirlər, Transbaikaliya və ilhaq edilmiş Kırımın bezi ərazilərində yanacaq indi yalnız müəssisələrə satılır və benzin üçün hərəc onlayn keçirilir - litri 300 rubla qədər. Dizel yanacağı hələ də mövcuddur.

Müqayisə üçün: Rosstat-ın son məlumatlarına görə, Rusiyada benzinin orta istehlak qiyməti avqustun 25-də litr üçün 62,08 rubl təşkil edib. İlin əvvəli ilə müqayisədə qiymətlər 6%-dən çox artıb. Hakimiyyət vəziyyəti sabitləşdirməyə söz verir. Xüsusilə Kuril vilayətinin rəhbərliyi adalar üçün yanacağın növbəti partiyasının avqustun 25-də çatacağına söz verib, lakin hələlik onun Telegram kanalında bu məlumatın təsdiqi yoxdur.

Avqustun sonunda Ukrayna KİV-i Ryzan-Moskva magistral neft kəmərinə, xüsusən də Moskva hava limanlarına yanacaq daşımaq üçün istifadə edildiyi iddia edilən partlayış barədə məlumat yayıb. Lakin nə Rusiya rəsmiləri bunu rəsmən təsdiqləməyiblər. "Rosneft"-in Ryzan neft emalı zavodu artıq son üç ayda iki dəfə hücumla məruz qalıb və avqustun əvvəlində sonuncudan sonra, Reuters-in məlumatına görə, o, neft emalı həcmi təx-

minən yarıya qədər azaldıb.

Məhv miqyası

Video və peyk görüntülərindən belli olur ki, Rusiyanın yanacaq infrastrukturuna ən azı 10 böyük hücum təşkil olunub və əgər münaqişənin hər iki tərəfinin bildirdiyi, lakin həmişə vizual təsdiqi olmayanları nəzərə alsanız, onda bu say 17-yə qədər artır. May-iyul aylarında isə Rusiya və Ukrayna arasında mümkün atəşlə bağlı danışıqların başlaması fonunda yanacaq obyektinə ayda bir və ya ikidən artıq hücum qeyd alınmayıb. Keçən

il avqustunda onlardan cəmi beşi var idi və onlar əsasən cənub bölgələrinə (Rostov vilayəti və Krasnodar diyarına) təsir edirdi, lakin indi onların coğrafiyası daha genişdir və məsələn, Rusiyadan Macarıstana neft tədarükünü dayandıran Nikolskaya neft nasos stansiyasına hücumun edilmişiyi Tambov vilayətini əhatə edir.

Ən azı dörd neft emalı zavodu tamamilə və ya qismən sıradan çıxıb. Hücumlar böyük yanğınlarla müşayiət olunub və Rusiya mətbuatının məlumatına görə, bezi hallarda müəssisələrin işçiləri xəsarət alıb. Məsələn, Novoşaxinski Neft Emalı Zavodunda dron hücumundan sonra yanğın yalnız beşinci gündə söndürüldü və Avqustun 27-də peyk görüntülərinə əsasən müəssisədəki bir neçə tank tamamilə yanmışdır. Planlı texniki xidmət və neftayırma zavodlarına baş verən insidentlər səbəbindən avqustun ikinci yarısına qədər benzin istehsalı demək olar ki, 10% azalıb (yanvarda gündəlik orta hesabla təxminən 123,6 min tondan avqustun ilk 19 günündə 102,2 min tona qədər). Reuters-in hesablamalarına görə, Ukraynanın zərbələri ölkənin neft emalı gücünün ən azı 17%-ni və ya gündə 1,1 milyon barel təmin edən Rusiyanın neft və qaz obyektlərini sıra-

dan çıxarıb. Rəsmi istehsal statistikasına öten ilin yazında bağlanıb.

Bütün benzin ixrac edilir

Necə oldu ki, dünyanın əsas yanacaq-doldurma məntəqəsinin adını qürurla daşıyan Rusiya (baxmayaraq ki, inkişaf etmiş ölkələr baxımından bu, bir qədər laqeyd bir mənə daşıyır) yanacaq ehtiyacını özü təmin edə bilmir? Versiyalardan birinə görə, avtomobil yanacağının tədarükündə yaranan fasilələr onun dəmir yolu ilə çatdırılmasının gecikdirilməsi ilə bağlıdır. Rusiyanın "Interfaks" agentliyinin öz mənbələrinə istinadən verdiyi məlumata görə, çatdırılma müddəti son vaxtlar xeyli artıb - bezi hallarda 90 günə qədər. Ancaq bu cür gecikmələrin niyə baş verdiyini başa düşmək olduqca çətinidir (ənənəvi rus qarışıqlığından başqa). Məsələn, hazırda Şərqişdə dəmir yolu ilə böyük həcmdə kömür daşındığı bildirilir (yəqin ki, həmin istiqamətdə başqa real alıcılar olmadığı üçün Çin nəzərdə tutulur). Bəs əvvəlki aylarda belə çatdırılmalar həyata keçirilməyibmi?

Yanacağın qiymətinin başqa bir versiyası neft emalı zavodlarının guya planlı təmir olunmasıdır. Bununla belə, bu da kifayət qədər şübhəlidir, çünki son vaxtlar belə müəssisələrdə (əslində belə zavodlarda təmirin pik nöqtəsi may ayına təsadüf edir) kütləvi təmirə dair heç bir məlumat verilmir və bundan əlavə, hazırda Rusiya Federasiyasında 30-a yaxın iri neft emalı zavodu və 80-ə yaxın mini emalı zavodu fəaliyyət göstərir. Buna görə də, onlardan bəziləri həqiqətən müntəzəm texniki xidmətdən keçsələr də, bu ümumi vəziyyətə təsir edə bilməz.

Məsələ bir qədər fərqlidir

Rusiyanın avtomobil yanacağı bazarında mövcud vəziyyət bir neçə səbəblə bağlıdır. Onlardan biri kifayət qədər qərribə vergi siyasətidir. İlkin olaraq bu, xam neftin deyil, neft məhsullarının ixracının stimullaşdırılmasına yönəlib, bu, prinsipce məntəqlidir. Amma, sonda bu, vergi yükünün artırılmasına və sənayenin inkişafının zərərinə vəsaitlərin müsadirə edilməsinə gəlib çatıb. Söhbət qonardarma vergi manevrindən gedir, onun mahiyyəti ondan ibarətdir ki, neft və neft məhsulları üzrə ixrac rüsumunun tədricən azaldılması (2024-cü ildə bu, sıfır olmalıdır) və təbii ki, neftin də daxil olduğu faydalı qazıntıların hasilatı vergisi ekvivalent məbləğdə (30%-ə qədər) artacaq.

İkinci əsas səbəb əsasən əvvəlkindən irəli gəlir və bu, bazarın balanssızlığıdır. Zavodlar artan bazarın tələb etdiyi həcmə uyğun olaraq gələ bilmir və neftayırma zavodları üçün məhsulu xüsusi olaraq daxili bazara çatdırmaq üçün heç bir stimulyoxdur. Yəni, neft şirkətləri mümkün qədər çox neft məhsulu ixrac etməkdə maraqlıdır: "Daxili bazarda pul qazanmaq demək olar ki, mümkün deyil, ona görə də xaricə satıla bilənlərin hamısı xaricə satılır. Qalanı isə o regionlara (Rusiya Federasiyasının) gəlirli olduğu regionlara - Moskva, Sankt-Peterburq, Kazan, Yekaterinburq verilir". O ki qaldı digər, daha depressiyaya məruz qalan rayonlara, ilk növbədə, benzin yoxa çıxıb. Tamamilə mümkündür ki, rublun məzənnəsinin son zamanlar zəifləməsi daxili bazarın zərərinə neft məhsullarının ixracını artırmaq üçün əlavə stimulyoxdur.

V.VƏLİYEV

Lale Mehrali

Ağgünlü, ağəppəkli olmaq

Mən məsələlərə, atalar sözlərinə, qarğışa-alqışa inanan adamam. Hər uğurumda kimdənsə alqış aldığımı, hər problemimdə kimin qarğışına tuş gəldiyimi düşünürəm. Sözlün hikmətinə inanıram, o sözlün həyatımızdakı roluna, taleyimizə təsirinə də həmçinin. Sözlə yuvanın qurulub, sözlə yuva dağılacağını hamımız görürük. İnsan övladı bir sözlə həyatını məhv edir, bir sözlə özünü təsdiq edir, bir sözlə taleyini dəyişir, bir sözlə vəzir olur, bir sözlə rəzil.

Təsadüf deyil ki, bütün inanclarda Tanrının bütün yaradılışı "OL" sözü ilə yaratdığına dair məlumatlar var. Sözdə qüdrət var, hikmət var, emosiya var, çılğınlıq var, sakitlik var, qəzəb var, kin-küdurət, sevinc, həsrət, hicran, həsrət var. Var, var...

Sözlər qədər insanı dərinəndə yaralayan silah yoxdur, söz yaradı qədər gec sağalan yara da yoxdur. Sözlün verdiyi acı bütün dünyanın dərdlərinin birlikdə verdiyi acıdan ağırdır, sözlün verdiyi enerji bəşəriyyətə hakim olmaqdan belə şirindir. Sözlün verdiyi sevgi sevgilərin ən şirindir, sözlün verdiyi kədər yüzlərlə maşının çəkə bilməyəcəyi qədər ağırdır.

"Səni görüm min budaq ol", "hər iki cahanda üzün ağ olsun", "heç vaxt neylim, necə edim deməyəsən", "ağ günlü, ağ əppəkli olasan" kimi tez-trez alqış eşitdiyim nənələrimin hər ikisi dünyasını dəyişəndən sonra qulağım bu sözlərə həsrətdir. Daha alqış eşitmək mümkün deyil, indi heç kim bir hərfi də boşuna istifadə etmək istəmir, ən yaxşı halda "sağ ol", "təşəkkür edirəm" kimi sözlər eşidirik.

Alqışlar bizim milli dualarımızdır. Alqışın hər kəlməsində böyük enerji var, insanda olan müsbət enerji də bu sözlə çarpazlaşdıqda yaranan enerji olduqca böyük təsir qüvvəsinə malikdir. Bu eynilə qarğışa mənfi enerjiyi birləşməsinə də aiddir. İndiki elmin ağ və ya qara magiya adlandırdığı elm də əsasən sözlün qüdrəti ilə var olur.

Bizim folklorlarda qarğış az qala alqışdan çoxdur. Bəzən deyirlər ki, bizim millət xeyirxah millətdir, heç vaxt heç kimin pisliyini istəməz, o zaman düşünürəm, görəsən bu qədər qarğış nümunələri hardan yaranıb? "Boyuna ip ölçüm", "üzünü mürdəşir yusun", "yolun gedər-gəlməzə düşsün", "ətin tökülsün", "allah sənə qotur versin, dirnaq verməsin", "adın daşlara yazılsın", "süddüm sənə qənim olsun", "qanın daşlara dağılsın" kimi qərribə qarğışları eşitmək bir yana, hansısa bir kitabda oxuyada belə etim ürperir.

Böyüklər deyir ki, ananın qarğıışı övladını tutmur, çünki nəhs sözlərinin qarşısını ana ilə balanın arasında olan görünməz bağ tutur. O bağ nədir, bilirsinizmi? Ana südü! Övladını qarğayan ananın südü nə qədər müqəddəs ola bilər, oտrasını izah etməkdə çətinlik çəkirəm...

Yenə böyüklərin dediyinə görə, ən təhlükəli və tez tutan qarğış ata qarğışdır. Hətta belə qarğışlar ölümle də nəticələnə bilər. Bəşəriyyətin ilk müqəddəs kitabı olan "Avesta"-da da bu barədə yazılıb. Kitabda tez-tez "Ulu Tanrı, Sən bizi ata qarğışına tuş eləmə!" deyilir.

Bir dəfə tanınmış astroloq Səbuhi Rəhimli ilə söhbətimiz əsnasında bu məsələdən bəhs etdi. Dediyyə görə bir çox qədim mənbələrdə qeyd olunur ki, hər insanın ruhu ataya, fiziki bədəni isə anaya tabedir, əgər ana qarğış edirsə, zərbə yalnız bədəne dəyir. Bu baxımdan yol qəzası, sınıq-çıxıq, yanmaq və digər xəsarətlər baş verə bilər. Ata qarğıışı isə birbaşa ruha zərər yetirir. Bunun da nəticəsi çox vaxt iki sonluqla bitir: qarğışa tuş gələn adam ya ölür, ya da havalanır (dəli olur). Yəqin elə bu səbəbdəndir ki, övlad xəsarət alanda, dara düşəndə ananın, öləndə isə atanın ürəyinə damır...

Tanrı qarşınıza dili qarğışa yox, alqışa öyrəmiş insanları çıxarsın.

Qulaqlarınız müsbət enerjili sözlər eşitsin, həyatınız o enerji ilə dolsun.

"Söz var dağa qaldırır, söz var dağdan endirir" deməyibmi atalar?

Sizi dağa qaldıracaq sözlər eşitsin qulaqlarınız...

“Antiterror tədbirləri terroru tamamilə bitirdi”

“2023-cü ildə keçirilən antiterror

əməliyyatları sadəcə terrorun kökünü qazmaqla və onu bitirməklə kifayətlənmədi”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında beynəlxalq məsələlər üzrə tədqiqatçı Həşim Səhrablı deyib. O bildirib ki, bu əməliyyatlar eyni zamanda Qarabağ üzərində oynanılan oyunlara, planlara son qoydu: “Burada söhbət təkə Ermənistandan getmir, həmçinin Rusiya və İran kimi dövlətlərin hələ də əllərində saxlamaq istədikləri və Azərbaycana qarşı istifadə etməyə çalışdıqları “Qarabağ kartı” da əllərindən alındı. Yeni, bu antiterror tədbirləri lokal xarakterli hərbi əməliyyatlar idi və əsas məqsədi terroru tamamilə bitirmək idi və bu məqsədə də çatıldı. Amma bununla yanaşı, Azərbaycan strateji mənada da ciddi uğur qazandı. 2020-ci ildə əldə olunmuş Zəfər, 2023-cü il antiterror əməliyyatları ilə nöqtələndi. Azərbaycan artıq Cənubi Qafqazın strateji reallığını dəyişdi. 2020-ci ildə formalaşmış yeni status-kvonu daha da möhkəmləndirdi və bütün dünyaya göstərdi ki, əgər Cənubi Qafqaz haqqında danışırsanız onun strateji əhəmiyyəti, beynəlxalq layihələri və siyasi durumu ilə bağlı o zaman Azərbaycansız bu müzakirə mümkün deyil. Bu fikri ona görə müdafiə edirəm ki, Qarabağ işğalında olduğu dövrdə Azərbaycanın xarici siyasətinə kənardan çoxsaylı müdaxilələr olurdu. Azərbaycan da məcbur qalırdı ki, Qarabağ mövzusunda göstərilən təzyiqlərlə hesablaşsın. Amma bu gün artıq “Qarabağ kartı” (nə Rusiyanın əlində, nə İranın, nə də Fransanın) yoxdur. Azərbaycan tam suverenliyini bərpa edib və beynəlxalq siyasətə daha sərbəst və problemsiz şəkildə yanaşa bilər.

Məhz buna görə də görürük ki, 2020-ci ildən sonra Azərbaycanın bütün siyasi addımları onun strateji maraqlarının daha ciddi şəkildə qorunmasına və beynəlxalq səviyyədə dəstəklənməsinə yönəlib. İstər

Türk Dövlətləri Təşkilatındakı fəaliyyəti, istər Qoşulmama Hərəkatındakı mövqeyi, istərsə də digər beynəlxalq platformalardakı iştirakı və ikitərəfli münasibətləri – bütün bu fəaliyyətlər göstərir ki, Azərbaycan artıq daha geniş spektrdə, daha sərbəst şəkildə hərəkət edə bilər.

Ona görə də 2023-cü ildə keçirilən antiterror əməliyyatı sadəcə lokal terror təhlükəsini aradan qaldırmaq məqsədi daşımırdı. Bu, həm də Azərbaycanın Cənubi Qafqazda tək söz sahibinə çevrilməsi, suverenliyini tam bərpa etməsi və beynəlxalq siyasətdə daha yüksək səviyyədə təmsil olunmasının yolunu açan əməliyyat idi və uğurla nəticələndi”.

Günəl Fərzaliyeva

Su problem kəskinləşir: necə həll etməli?

Elcin Bayramli

Dünyada və ölkəmizdə içməli su problemi getdikcə kəskinləşir. Quraqlığın artması, çay və göllərin, bulaqların quruması içməli su ehtiyatlarının azalmasına səbəb olur. Paralel olaraq, su istehlakı kəskin şəkildə artır, su ehtiyatlarına təzyiq güclənir və xüsusilə içməli su mənbələri üzərində böyük yük yaranır. Bu sahədə əsas məsuliyyət əhalinin gündəlik tələbatından çox, sənaye və aqrar təsərrüfatın (ümumi su istehlakının 97 faizi) üzərinə düşür.

Azərbaycan BMT-nin məlumatlarına əsasən içməli su problemi olan ölkələr sırasındadır. Ölkəmizdə əraziyə və əhaliyə nisbətə su ehtiyatlarının həcmi çox aşağıdır və regionda ən aşağı göstəricilərdən birinə malikdir.

Dünya Bankının 2017-ci ildə hazırladığı hesabatla əsasən, Azərbaycan ümumi su ehtiyatlarına görə 170 ölkə arasında 105-ci, daxili su ehtiyatlarına görə isə, 140-cı yerdədir. Dünya Resursları İnstitutunun məlumatına əsasən, keçmiş SSRİ-in 4 respublikasında su qıtlığı müşahidə olunur – Azərbaycan, Özbəkistan, Moldova və Türkmənistan.

Ümumi su ehtiyatlarımız təqribən 25 milyard kubmetr ətrafında qiymətləndirilsə də, bəzi quraq illərdə bu 17 milyard kubmetr qədər azalır. İstifadə oluna bilən həcm 10–12 milyard kubmetr arasında dəyişir.

Su ehtiyatlarımız Gürcüstandan 6 dəfə, Ermənistandan 2 dəfə azdır. Üstəlik, mövcud su ehtiyatlarımızın təxminən 70%-i xarici mənbələrdən formalaşır ki, bu da ciddi strateji təhlükə yaradır. Buna görə də ölkədə suyun qənaətli və effektiv istifadəsi təmin olunmalıdır. Məsələn, Sovet dövründə sənaye müəssisələri texniki sudan istifadə edirdi. İndi isə müəssisələrin 90%-i içməli sudan yararlanır ki, bu, olduqca mənfi haldır. Xüsusilə Abşeron yarımadasında su mənbələri olmadığından su uzaq məsafələrdən böyük xərclərlə gətirilir və çox vaxt səmərəsiz xərclənir.

Sənaye müəssisələri texniki su ilə təmin edilməli, eyni zamanda tullantı sularının təmizlənərək yenidən istifadəsi sistemi qurulmalıdır. Aqrar sektorda da suyun israfının qarşısını almaq vacibdir.

Yeyinti sənayesi də çox su sərf edir. Məsələn, ən çox su sərf edən sahələrdən biri broyler fabrikləridir ki, bu sahəyə ciddi nəzarət olunmalıdır. Bundan əlavə, kənd təsərrüfatında suvarmada innovativ texnologiyalar tətbiq edilməlidir. Məsələn, damcılı, çiləmə suvarma üsulları ənənəvi suvarmadan 4–5 dəfə az su sərf edir və daha qənaətlidir.

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi tərəfindən müasir suvarma sistemlərinin güzəştli şəkildə satışı həyata keçirilir. Hazırda müasir suvarma sistemlərinin 40 faiz ödənişi dövlət tərəfindən ödənilir. Müraciət edən şəxslər 40 faiz güzəştə həmin sistemləri ala bilərlər.

Eyni zamanda, kanalizasiya sularının təmizlənərək texniki su kimi istifadəsi, yeraltı su ehtiyatlarının istifadəsi, yeni su ambarlarının yaradılması və dəniz suyunun şirənləşdirilməsi kimi tədbirlər də genişləndirilməlidir. Beləliklə, həm əlavə su mənbələri formalaşdırılmalı, həm də mövcud resurslar qorunmalıdır.

Digər mühüm məsələ isə mövcud suvarma sisteminin yenilənməsidir. Hazırda ölkədə ümumi uzunluğu 50 min kilometrə qədər çox olan suvarma kanallarının 90%-i torpaq kanallarıdır. Bu isə ötürülən suyun böyük itkilərə məruz qalmasına səbəb olur: bir hissəsi torpağa sızır, digər hissəsi isə buxarlanır. Ona görə də torpaq kanalları mərhələli şəkildə beton və ya boru kanalları ilə əvəz olunmalıdır. Boru kanalları daha səmərəlidir, çünki burada nə sızma, nə də buxarlanma baş verir.

Rəsmi statistikaya görə, 2023-cü ildə Azərbaycanda istehlakçılara ötürülən ümumi suyun 42%-i ya uçota alınmayıb, ya da texniki səbəblərlə itib. Bakıda isə bu göstərici daha da yüksəkdir – 45%. Bu da dünya üzrə rekord göstəricidir. Halbuki beynəlxalq standartlara görə su itkisi 4–5%-dən artıq olmamalıdır. Burada həm obyektiv (buxarlanma, torpağa sızma, qeza itkiləri və s.), həm də subyektiv (israf, korrupsiya və s.) səbəblər mövcuddur. Bu səbəbdən ölkədə kompleks dövlət proqramı hazırlanmalı, əlavə su mənbələri yaradılmalı, sudan effektiv istifadə təmin edilməli, müasir texnologiyalar tətbiq olunmalıdır.

Suvarma sistemlərinin yenidən qurulması, sənaye müəssisələrinin texniki su ilə təmin olunması və tullantı sularının təmizlənməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Çünki yaxın gələcəkdə global quraqlıq və içməli su çatışmazlığı daha da kəskinləşəcək. Əgər indidən sürətli və kompleks tədbirlər görülməzsə, ölkənin su təhlükəsizliyi, ərzaq təhlükəsizliyi və ümumilikdə iqtisadi təhlükəsizliyi ciddi risk altında qalacaq.

Su təsərrüfatının idarə olunmasında köklü islahatlarla, müasir yaşamağa və dövlətin strateji proqramına böyük ehtiyac var. Əks halda yaxın illərdə vəziyyət daha da ağırlaşsa bilər.

Azərbaycanda sosial şəbəkələrin yeni kralı “Instagram” oldu

Media Təhlil Mərkəzinin (MTM) “Statcounter” agentliyinin 2024-cü ilin yekunları ilə bağlı açıqladığı son məlumatlar əsasında aparıldığı təhlilə görə, azərbaycanlı istifadəçilər arasında bütün platformalar üzrə (mobil, kompüter, planşet və s.) ən çox istifadə olunan sosial şəbəkə “Instagram”dır (35,3% ilə). SİA xəbər verir ki, halbuki, bu sosial şəbəkənin bazar payı 2020-ci ildə 17,1%, 2016-cı ildə isə cəmi 0,2% olub.

Son dövrlərdə sürətlə bazar payını itirən “Facebook” 2024-cü ildə ölkəmizdə 24,9% paya sahib olub və yalnız “Instagram”dan geri qalıb.

Lakin, öncəki statistik göstəricilərə baxsaq, “Facebook” sosial şəbəkəsinin daim lider olduğunu görə bilərik. Daha dəqiq desək, həтта, 2016-cı ildə “Facebook” 87,9%-lik rekord bazar payı ilə ən yüksək nəticəyə sahib

olub.

2024-cü ildə “Pinterest” 17,0% bazar payı ilə üçüncü sırada qərarlaşıb. 2016-cı ildə cəmi 1,2% pay sahibi olan bu şəbəkə 2020-ci ildə 24,2% bazar payına yüksəlib. Ötən ilin statistikasına əsasən, digər məşhur sosial şəbəkələrdən olan “X” (Twitter) və “Youtube” isə müvafiq olaraq 6,5% və 11,7% bazar payına sahib olub.

Aparılan təhlil zamanı məlum olub ki, 2025-ci ilin əvvəlindən sentyabr ayının 7-sinə qədər olan müddətdə də ölkədə ən çox istifadə olunan sosial şəbəkə 33,6% ilə məhz “Instagram” olub. İkinci sırada 27,7% ilə “Facebook” sosial şəbəkəsi yer alıb. 16,4% ilə “Youtube” ilk üçlükdə qərarlaşa bilib. Əsasən əl işləri, dekorasiya, moda və kreativ ideyaların paylaşıldığı “Pinterest” şəbəkəsi 11,7% ilə dördüncü, siyasi paylaşımın yer aldığı “X” şəbəkəsi isə 6,4%-lə beşinci pilləni zəbt edib.

“Reddit” və “LinkedIn” sosial şəbəkələri isə müvafiq olaraq 2,0% və 1,4% bazar payı ilə son sıralarda qərarlaşıb. Adı çəkilməyən digər sosial şəbəkələrin isə toplamda bazar payı 0,9% təşkil edib.

“Azərbaycanla Çin arasında əlaqələrin dərin tarixi var. Hələ “İpək yolu” vasitəsilə xalqlarımız arasında formalaşan mədəni və ticari əlaqələr sonrakı dövrdə də mütəmadi olaraq müxtəlif sahələrdə inkişaf edib və möhkəmlənib”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında politoloq Rəşad Bayramov deyib.

Onun sözlərinə görə, Azərbaycanın digər ölkələrlə olduğu kimi Çinlə də əlaqələri qarşılıqlı faydalılıq və etimad prinsiplərinə əsaslanır: “Çin hər zaman Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini dəstəkləyib, Azərbaycan isə öz növbəsində Tayvanla bağlı məsələlərdə Çinin prinsipial mövqeyini müdafiə edərək “Vahid Çin” prinsipinə dəstəyini ifadə edib. Bu gün Azərbaycan Çinlə demək olar ki, bütün istiqamətlərdə sıx əlaqələrə malikdir.

Azərbaycanla Çin arasında münasibətlərin inkişafında ən mühüm mərhələlərdən biri şübhəsiz ki, 2023-cü ilə təsadüf edir. Həmin il iyulun 3-də “Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın qurulması haqqında Birgə Bəyannamə” qəbul olundu. Bundan sonra Azərbaycan-Çin münasibətləri daha da inkişaf etməyə başladı. Təsadüfi deyil ki, bu gün Azərbaycan Çinin Cənubi Qafqazda ən böyük ticarət tərəfdaşdır və

“Qarşıdakı dövrdə birgə ortaq layihələr daha da çoxalacaq”

ticarət dövriyyəsi müsbət dinamika nümayiş etdirir. Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına görə, 2024-cü ildə Azərbaycanın xarici ticarətinin ümumi həcmi 7,9 faizi Çinin payına düşür. Çin ölkənin dördüncü böyük ticarət tərəfdaşdır və əsas idxal mənbəyi qismində çıxış edir.

Ölkəmizin “Bir kəmə, bir yol” layihəsinə verdiyi önəm də Azərbaycan ilə Çin arasındakı münasibətlərdə xüsusi yer tutur. Azərbaycanda həyata keçirilən nəqliyyat və infrastruktur layihələri “Bir kəmə-bir yol” təşəbbüsünün həyata keçirilməsinə mühüm töhfə verdiyi üçün Orta Dəhliz Çindən Avropaya və əks istiqamətdə yüklərin daşınması üçün təhlükəsiz və sərfəli alternativ marşruta çevrilib.

Digər vacib məqam da Çinlə yaşıl enerji sahəsində strateji tərəfdaşlığın per-

spektivləri ilə bağlıdır. Çin şirkətləri ilə ölkəmizə birbaşa yaşıl enerji sahəsində yatırımlar qoyulması üçün aktiv danışıqlar aparılırdı və Prezidentin Çinə son səfərində artıq bu istiqamətdə müvafiq sənədlərin bağlandığına şahidlik etdik. Prezidentin Çinə səfəri çərçivəsində ölkəmizin Energetika Nazirliyi ilə Çin şirkətləri arasında bir sıra sənədlər imzalandı. 100 MVt gücündə Qobustan günəş elektrik stansi-

yası Layihəsi ilə bağlı İnvestisiya Müqaviləsi, dənizdə külək enerjisi layihəsinin qiymətləndirilməsi, inkişafı və həyata keçirilməsi ilə bağlı İcra müqaviləsi, Böyükşor gölündə 30 MVt gücündə batareya enerji saxlanma sistemi ilə 100 MVt gücündə üzən günəş elektrik stansiyası layihəsinin qiymətləndirilməsi, inkişafı və həyata keçirilməsi ilə bağlı İcra müqaviləsi, “Bərpa olunan enerjinin inkişafı və elektrik enerji sisteminin planlaşdırılması”na dair Anlaşma Memorandumu, Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda 2 QVt gücündə dənizdə külək enerjisi layihəsinin inkişafına dair Anlaşma Memorandumunun imzalanması enerji sahəsində əməkdaşlığın inkişafına böyük təkan verməklə yanaşı ölkəmizin enerji potensialını da gücləndirəcək.

Çinin dünyanın supergüclərindən biri olduğunu, eləcə də dünyanın ikinci və sürətli şəkildə inkişaf edən iqtisadi gücü olduğunu nəzərə alaraq deyə bilərik ki, Prezident İlham Əliyevin Çinə səfəri və ümumiyyətlə iki ölkə arasında münasibətlərin inkişafı olduqca əhəmiyyətlidir.

Elə Prezidentin Çinə səfəri çərçivəsində artıq imzalanmış sənədlər və müqavilələr də onu sübut edir ki, bu səfər Azərbaycanla Çin arasında münasibətlərin daha üst səviyyəyə qaldırılmasına imkan verəcək. Belə ki, səfər çərçivəsində Prezident İlham Əliyev və Çin lideri Si Cinpin “Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında hərtərəfli strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin qurulması haqqında Birgə Bəyannamə”ni imzalayıblar. Bütün bunlar qarşıdakı dövrdə birgə ortaq layihələrin daha da çoxalacağını və müxtəlif sahələrdə yeni-yeni əməkdaşlıq imkanlarının ortaya çıxacağını deməyə əsas verir.

Ziya Hikmətoğlu

Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında hərtərəfli strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin qurulması haqqında Birgə Bəyannamə”ni imzalayıblar. Bütün bunlar qarşıdakı dövrdə birgə ortaq layihələrin daha da çoxalacağını və müxtəlif sahələrdə yeni-yeni əməkdaşlıq imkanlarının ortaya çıxacağını deməyə əsas verir.

“Azərbaycan 2026-cı ilə qədər AQEM-ə sədrlik edəcək”

rolu gücləndirilməlidir. Belə müzakirələr həm regionun, həm də ümumilikdə dünyanın gələcəyi üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır. Beyin mərkəzlərinin əməkdaşlığı isə ölkələr və xalqlar arasında qarşılıqlı anlayışın möhkəmlənməsinə, regional inteqrasiyanın dərinləşməsinə xidmət edir.

İqtisadi əməkdaşlıq məsələləri də diqqət mərkəzindədir. Azərbaycanın ərazisindən keçən iki mühüm beynəlxalq nəqliyyat dəhlizi - Şərqi-Qərbi və Şimal-Cənub dəhlizlərinin imkanlarının artırılması ölkəmiz və region üçün strateji vəzifədir. Bu istiqamətdə Zəngəzur dəhlizinin işə salınması xüsusi önəm kəsb edir və Vaşinqtonda imzalanmış sənədlərin icrası istiqamətində addımlar atılır.

Regionun təhlükəsizliyi də aktual mövzudur. Xarici təhdidlərdən müdafiə üçün ölkələrin bu sahədə birgə əməkdaşlığı vacibdir. Bununla yanaşı, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində, rəqəmsallaşmada və digər istiqamətlərdə qarşılıqlı fəaliyyətə xüsusi önəm verilir. Təbii ki, bir sessiya ilə bütün problemlərin həll olunacağını söyləmək mümkün deyil, lakin bu prosesin davamlılığı region üçün olduqca əhəmiyyətlidir. Prezident İlham Əliyev öz müraciətində həm də müstəmləkəçilik qalıqına qarşı mübarizənin vacibliyini diqqətə çatdırmışdır. Ümumilikdə, bu kimi sessiyalar regionda əməkdaşlığın dərinləşməsinə xidmət edir. Burada beynin mərkəzlərinin rolu xüsusilə önəmlidir və onların fəaliyyəti gələcəkdə də davam etdirilməlidir. Azərbaycanın son illərdə ardarda nüfuzlu beynəlxalq tədbirlərə ev sahibliyi etməsi ölkəmizin dünyadakı nüfuzunun və çəkisinin artmasının bariz göstəricisidir.

Günel Fərzəliyeva

Sosial şəbəkələrdə böyüyən uşaqlar...

Mətanət Məmmədov

Biz özümüz də fərqi olmadan uşaqlarımızın başına olmağın müsibətlərini açırıq. Onları sosial şəbəkələrdə reklam etməklə, nə qazanırıq, deyə bilmərəm, lakin bunun heç də doğru olmadığını əminliklə söyləyə bilərəm.

Gül kim uşaqları milyonların qarşısına çıxarıb onların o gözəl üzünü, gülüşünü, hərəkətlərini göstərəndə nə olur ki, görəsən? Bir də görürük ki, uşaq durduğu yerdə elə bir xəstəlik tapdı ki, gəl, görəsən? Qalırıq xəstəxanalarda, həkimlərdə. İndi gəl, insanları başa sal ki, hər gözdə, hər nəfəsdə bilmədiyimiz mənfə bir qüvvə var...

İndi dəbdir, uşaq doğuldu, xəstəxanadan çıxarıldı, sosial şəbəkələrdədir. Bir ayından bir yaşınadək hər ayın tamamında xüsusi fotosessiyalarla yenə də sosial şəbəkələrdədir. Bir yaşından sonra isə uşaqların başına açdığımız bu oyunların miqyasını daha da genişləndirib onların reklamını aparmağa başlayırıq.

Uşağı danışdırıb video çəkirik, güldürüb video çəkirik, ağladıb yenə video çəkirik, soyundurub çəkirik, geyindirib çəkirik. Yedirdib çəkirik, yeməyi ağzına yaxınlaşdırıb çəkirik, onu ağladırıq, çəkirik.

Daha sonra qarşılardakı ana, nənə, bibi, xala, ata, dayı, əmidirmi, bilmərəm, uşaqları danışdırmaq üçün suallar yağdırır. Bu sualların qarşısında isə uşaqlar bəzən aqressivləşir, bəzən şirin-şirin cavablar verir, bəzən əzilib-büzülür, gülür... Bütün bunlardan isə həmin o valideyn və qohumlar əməlli-başlı istifadə edir.

Vallah, sözün bitdiyi andır bu mənzərələrin hər biri. Nə deyəsən, bilmərəm. Sadəcə düşünürsən ki, hə, bunun başqa bir tərəfi də var axı. Çoxları belə videolarla sosial şəbəkələrdən pul qazanır. Lakin pul hər dərdin dərmanınıdır məgər? Pul qazanmaqdan ötrü uşaqları nə üçün reklam etməliyik? Pul qazanmaqdan ötrü nə üçün milyonlarla uşağın mənəvi-psixoloji vəziyyətinə xələl gətirən videolar paylaşmalıyıq?..

Bir də ki, hərəkətlərimizlə uşaqlarımızın gələcəkdə utanmasına şərait yaradırdıq, bunu düşünən varmı? Bu gün sosial şəbəkələrdə paylaşdığımız videolar uşaqlarımızı böyüyən zaman onlar üçün problem yaradacaq. Bu videoları gören sinif yoldaşları, dostları, rəfiqələrinin lağlağlılıq etməyəcəklərinə kim təminat verə bilər. Belə olan halda isə uşaqlarımız bir-biri ilə dalaşacaq, biz də onları qarşımıza qoyub “ay bala, sizin bir-birinizlə dərdiniz nədir axı?..” deyib ittiham edəcəyik. Və yaxud da məktəbə gedib direktordan tutmuş sinif rəhbərindən də hamısını məsələyə qatacağıq.

Lakin bizə bir sual verən olacaqmı ki, axı bu məsələlərin kökündə nə dayanır? Bəli, məsələnin kökündə bəzi böyük dəyərlər dayanır. Hərəkətini, yeri gələndə nə etdiyini, nə danışdığını bilməyən böyüklər. Uşaqların axı sosial şəbəkələrdə nə işi var? Necə qıyırsınız onlara? Nə üçün gül kimi uşaqlarımızı bütün dünya görməlidir? Onlardan istifadə etmədiklərini haradan bilirsiniz?

Milli-mənəvi dəyərlərimizi məhz etdiyimiz bu sosial şəbəkələrə övladlarımızı da alət etməyə. Onların körpəliyini, uşaqlığını əllərindən almayaq. Real həyatda böyümələri tərəfində olaq. Axı bizim uşaqlar nə üçün sosial şəbəkələrdə böyüməlidir? Sonra onları oradan qopara biləcəyikmi?..

“Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin (AQEM) Beyin Mərkəzləri Forumunun 13-cü sessiyasının Bakıda keçirilməsi çox əlamətdar bir hadisədir”. Bu barədə SİA-ya siyasi ekspert Abutalıb Səmədov bildirib. Onun sözlərinə görə, bundan əvvəlki sessiyaların Çində keçirildiyini nəzərə alsaq, bu tədbirin Çindən kənarda baş tutması xüsusi əhəmiyyət daşıyır: “Digər mühüm məqam isə ondan ibarətdir ki, 2026-cı ilə qədər Azərbaycan bu müşavirəyə sədrlik edəcək. Həmin ilin payızında isə AQEM-in Zirvə Toplantısı Azərbaycanda keçiriləcək. Asiya qitəsinin təxminən 90 faizini əhatə edən və 28 üzv dövləti birləşdirən bu təsisat regionda etimadın gücləndirilməsi, həmçinin ölkələrarası əməkdaşlığın inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Azərbaycan Prezidenti sessiya iştirakçılarını müraciətində də bu məqamı xüsusi vurğulamışdır.

Asiya günü-gündən inkişaf etsə də, əhalisinin artması bu dövlətləri tam qanə etmir. Beynəlxalq münasibətlər sistemində Qlobal Cənubun rolu artırılmalıdır. Azərbaycan Prezidenti də çıxışında bu məsələyə toxunaraq bildirdi ki, BMT öz öhdəliklərini yerinə yetirməli, xüsusilə Təhlükəsizlik Şurasında Asiyanın

Qafqaz İslam Ordusunun zəfər yürüşü - 1918-ci il 15 sentyabr

15 sentyabr Bakının işğaldan azad olunmasından 107 il ötür. Tarixin müxtəlif dövrlərində, 70 il sovet dövründə yaşadığımız zamanda

Azərbaycan xalqının tarixi saxtalaşdırılıb və bir çox məqamlar qaranlıq qalmışdır. Azərbaycan müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra tarixin oxunmamış səhifələri aşkarlandı və ölkəmizin tarixinin araşdırılmasına və yaşanılan ictimai-siyasi proseslərin üzünü çıxarılmasına geniş meydan verildi. Hər zaman təbii sərvətləri və strateji-coğrafi mövqeyinə görə, güclərin diqqət mərkəzində olan Azərbaycan təzyiqlərə məruz qalaraq mücahidlə edib və öz azadlığı, müstəqilliyi uğrunda qanlı savaşa da olub. Gərgin ictimai-siyasi proseslərdə xalqın müstəqillik arzusu və mübarizəsi heç vaxt tükənməyib. Ölkəmizin çoxəsrlik tarixində 1918-ci il mayın 28-də müsəlman Şərqi Azərbaycanın ilk demokratik, parlamentli respublika olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılması yeni səhifə oldu. AXC müsəlman xalqlarına müstəmləkəçilikdən xilas olmağın yolunu göstərərək, onlar üçün nümunə oldu. AXC qısa müddətdə genişmiqyaslı demokratik islahatlar həyata keçirib və xalqımızın qədim dövlətçilik ənənələrini yaşadaraq, həmin dövr üçün mütərəqqi hesab edilən dövlət təsisatlarının yaradılmasına nail oldu. Cümhuriyyət dövründə xalqımızın taleyinə ciddi təsir edəcək qanun və qərarlar qəbul olundu və milli ordumuzun yaradılması, atributlarımızın, dövlət dilimiz haqqında qanunun qəbul olunması, maarif və səhiyyə sahəsində geniş tədbirlərin həyata keçirilməsi, Azərbaycanın sərhədlərinin və təhlükəsizliyinin təmini istiqamətində böyük işlər reallaşdı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti elan olunan sonra xarici qüvvələrin onun devrilməsi üçün bütün imkanlardan istifadə etməyə çalışarkən Osmanlı Türkiyəsinin göstərdiyi hərbi və siyasi yardım milli dövlətçilik tariximizdə çox mühüm rol oynadı.

OSMANLI ƏSGƏRİNDƏN İBARƏT OLAN QAFQAZ İSLAM ORDUSU

Tarixdən bizə məlumdur ki, 1918-ci il sentyabrın 15-də Qafqaz İslam Ordusu Azərbaycan xalqı könüllü dəstələrinin köməyi ilə Bakını azad edib. Şəhər Stepan Şaumyanın bolşevik-daşnak rejimindən sonra hakimiyyəti ələ keçirmiş menşevik-daşnak tör-töküntülərindən – "Sentrokaspi diktaturası"ndan təmizləndi. 1918-ci il sentyabrın 17-də Fətəli xan Xoyski kabinətinin təşkilindən üç ay sonra Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti Bakıya köçdü. Bakı paytaxt elan olundu. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hakimiyyət dairəsi genişləndi.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurulması və sonrakı mövcudluğunda Bakının azad edilməsi mühüm rol oynamışdır. Çox böyük strateji mövqeyə malik olan Bakıya o dövrdə olan maraq və diqqəti nəzərə alsaq, onun azad edilməsinin də heç də asan olmadığını anlamaq olar. Belə bir tarixi yaşamış Azərbaycan mövcud olan zaman kəsiyində yaşantılarını salnamələrə köçürüb. Xatırladaq ki, 1918-ci ilin mayında Azərbaycanın müstəqilliyinin elan olunmasına baxmayaraq, ölkə ərazisinin bir hissəsi, Bakı və ətraf rayonlar hələ də erməni-bolşevik işğalı altında idi. 1918-ci il iyunun 4-də Batumda Osmanlı Türkiyəsi ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti arasında dostluq müqaviləsinin imzalanması Azərbaycan xalqı üçün həyati əhəmiyyətli sənəd olmaqla yanaşı, Cümhuriyyət hökumətinin imzaladığı ilk dövlətlərəarası müqavilə idi. Müqavilə şərtlərinə uyğun olaraq, Mürsəl paşanın komandanlığı altında Beşinci Qafqaz firqəsi (diviziyası) Azərbaycana göndərildi. Həmin diviziya və general-leytenant Əliağa Şıxlınskinin komandanlığı ilə əsaslı hələ 1917-ci ilin dekabrında qoyulan, lakin mürekkəb tarixi şəraitdə lazımcıca formalaşa bilməyən Azərbaycan hərbi qüvvələri Qafqaz İslam Ordusu adı ilə vahid strukturda birləşdirildi. Bu struktura rəhbərlik Nuru Paşaya həvalə olundu. Hərbi nazir Ənvər Paşanın əmri ilə yaradılmış və tamamilə müsəlmanlardan ibarət olan ordu Birinci Dünya müharibəsi zamanı Qafqaz cəbhəsindəki döyüşlərdə iştirak etmişdir. Onunla bağlı olan mənbələrdə göstərilir ki, bu orduya Nuru Paşa rəhbərlik edirdi. 12–14 min osmanlı əsgərindən ibarət olan Qafqaz İslam ordusu, Azərbaycan türklərindən və Dağıstan

müsəlmanlarından ibarət könüllülərin qatılması ilə təqribən 20 min sayında olmuşdur. Azərbaycanın türk-müsəlman əhalisinə qarşı həyata keçirilən kütləvi qırğınların qarşısını almaqda böyük rol oynayıb. Məhz ən çətin ictimai-siyasi vəziyyətdə Nuru Paşanın rəhbərlik etdiyi Qafqaz İslam Ordusu Bakının işğaldan azad olunmasında rolü əvəzsizdir.

BAKI AZAD OLUNDU

Mənbələrdə qeyd olunduğu kimi, Nuru paşanın verdiyi əmrə əsasən, şimal cəbhəsində yerləşən 15-ci piyada diviziyası komandanının sərəncamında 38 alay, 2 süvari alayı, Azərbaycan türklərindən ibarət süvarilər və millis batareyaları var idi. Qalan bütün hərbi qüvvələr 13–14 sentyabr gecəsində qərb cəbhəsinə göndərildi. Bakı cəbhəsindən əsl hücumla

keçəcək 5-ci Qafqaz piyada diviziyasının tabeliyindəki 9, 10, 13 və 56-cı piyada alaylarının orduları bütün günü bölgədəki dəmir yolunun ətrafında olan vadilərdə düşmən kəşfiyyatçılarından gizlənərək keçirdi. Cəbhədəki topçu dəstəsinin böyük bir bölüyü də 5-ci Qafqaz piyada diviziyasının tabeliyinə verildi. İki diviziyanın sərəncamındakı hərbi qüvvələrin münasibətində də böyük bir qeyri-sabitlik var idi. Qərb cəbhəsindəki 1.500 metrlik sahədə dörd alay döyüşçəkədi. Belə dar bir sahədə bu qədər ordunun döyüş qabiliyyətini tam göstərərək müharibədə iştirakı bir qədər çətin olardı.

Bakı işğaldan azad edilməsəydi, bu şəhərin indi Azərbaycanın paytaxtı olması sual altında qalardı. Çünki bolşeviklər Bakını Azərbaycandan ayıraraq, onu muxtar şəhərə çevirmək istəyirdilər. Qafqaz İslam Ordusu sentyabrın 13-dən 14-nə keçən gecə Bakı üzərinə başlanan növbəti hücumla qarşıya qoyulan vəzifələri uğurla yerinə yetirdi. Elə həmin günün axşamı Denstervilin qoşunu gəmilərlə Bakını tərk edərək Ənzəliyə qayıtdı. Sentyabrın 15-də isə döyüşlər o qədər də uzun sürmədi. Həmin gün Sentrokaspi Diktaturası məğlub oldu. Bakının azad olunması üçün türk-Azərbaycan qüvvələrinin apardıqları iki günlük əməliyyat parlaq qələbə ilə başa çatdırıldı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin ilk sədri Fətəli xan Xoyski Bakının azad edilməsi uğrunda türk hərbiçilərinin göstərdiyi xidmətləri Nuru paşaya müraciətində belə qiymətləndirmişdir: "Millət sizə minnətdardır".

Qafqaz İslam Ordusunun zəfər yürüşünün zirvəsi isə 1918-ci il sentyabrın 15-də Bakının azad olunması oldu. Qafqaz İslam Ordusu Gəncədən azadlıq yürüşünü başlamaqla, bolşevik-daşnak qüvvələrini darmadağın etməklə, nəhayət, 1918-ci il sentyabrın 15-də Bakı camaatı Qafqaz İslam Ordusu ilə birgə şəhərə daxil olub. Yüksək hərbi peşəkarlıqla planlaşdırılan əməliyyat qısa zamanda müstəqil Azərbaycan dövlətinin paytaxtı Bakının azad edilməsi ilə nəticələndi.

BAKI UĞRUNDA DÖYÜŞLƏRDƏ 1300-Ə QƏDƏR ŞƏHİD VERİLDİ

107 il bundan əvvəl, 1918-ci il sentyabrın 15-də Nuru Paşanın rəhbərlik etdiyi Qafqaz İslam Ordusu və Azərbaycan Korpusu Bakıya daxil olaraq şəhəri erməni-bolşevik işğaldan azad etmişdir. Təbii ki, Qafqaz İslam Ordusu bu azadlıq yürüşünə başlayarkən, azərbaycanlı əhali də ərzaqdan tutmuş silaha qədər kömək edirdi. Çoxları da öz cavan övladlarını Qafqaz İslam Ordusunun tərkibinə vuruşmağa göndərirdi. Ona görə təbii ki, bir tərəfdən dinc əhali, bir tərəfdən Qafqaz İslam Ordusu mənfur düşməni Azərbaycan torpağından çıxarmaq üçün əlindən gələni etdi. Bakının erməni-bolşevik işğaldan azad edilməsində düşmənin çoxlu sayda silah-sursatı da müsadirə edildi. Bakı üzərinə hücumu uğurla başa çatdırmaq üçün Qafqaz İslam Ordusunun əsgər və zabıtlarının sayı 14 minə çatırdı. Bunların 8 mini osmanlı, 6 mini isə azərbaycanlı əsgər və zabıt idi. Bakı uğrunda döyüşlərdə 5-ci Qafqaz diviziyası 1300-ə qədər şəhid vermişdir. Ümumilikdə isə iyunun ortalarından sentyabrın 15-dək Qafqaz İslam Ordusunda döyüşlər zamanı şəhid olanların sayı isə təxminən 4000 nəfər olmuşdur.

Türk və Azərbaycan hərbi qüvvələrinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi məqsədi ilə həyata keçirdiyi birgə döyüş əməliyyatlarının uğurlu nəticələrindən biri də Qafqaz İslam Ordusunun Qarabağ hərəkatı olmuşdur. Yəni, Bakının azad edilməsindən bir neçə gün sonra Qafqaz İslam Ordusu Qarabağ bölgəsində erməni-daşnak qüvvələrinin Azərbaycan xalqına qarşı həyata keçirdiyi qırğınların qarşısını almaq üçün ora köməyə yollandı. Qafqaz İslam Ordusunun bir hissəsi isə Dağıstan istiqamətində xilaskarlıq yürüşünü davam etdirməyə başladı. Fəaliyyət göstərdiyi dövrdə Qafqaz İslam Ordusu Göyçaydan Bakıya qədər olan əraziləri bolşevik-daşnak qüvvələrindən, Qarabağı erməni-daşnak quldurlarından, Cümhuriyyətin şimalını isə biçərxovçu rus müdaxiləçilərindən azad etdi. Ümumilikdə, Qafqaz İslam Ordusu Azərbaycan xalqına qarşı S.Şaumyanın başçılıq etdiyi daşnak-bolşevik rejiminin həyata keçirdiyi soyqırımın dayandırılmasında və Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tarixində, xüsusilə milli ordunun yaranmasında və formalaşmasında mühüm rol oynamışdır.

Sentyabrın 16-da parlaq qələbə münasibətilə türk-Azərbaycan hərbi hissələrinin paradı keçirildi. Paradda Nuru paşa, Xəlil paşa, general Əliağa Şıxlınski, polkovnik Həbib bəy Səlimov, Azərbaycan parlamentinin, hökumətinin üzvləri və Bakı və ətraf kəndlərin sakinləri iştirak etdirdilər. Paraddan sonra adları çəkilən şəxslər və hökumət rəsmiləri qoşun bölmələrinin müşayiəti ilə Bakıya daxil oldular. Möhtəşəm və tarixi qələbədən sonra Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin paytaxtı sentyabrın 17-də Gəncədən Bakıya köçürüldü. Beləliklə, Azərbaycanda dövlət quruculuğunun əsas mərhələsinə start verildi.

1918-ci il sentyabrın 15-də Bakının işğaldan azad edilməsi Azərbaycan-Türkiyə dostluğu və qardaşlığı tarixinə yazılan

şanlı səhifələrdəndir. 2018-ci il sentyabrın 15-də keçirilən və Bakı şəhərinin azad edilməsinin 100 illiyinə həsr olunmuş parad da iki qardaş dövlətin 100 il bundan əvvəl olduğu kimi, hər zaman bir-birinin yanında olmasını bir daha sübut etdi və bu hadisə Azərbaycanın Türkiyə ilə dost və qardaş münasibətlərinin ən yüksək zirvədə olduğunun bariz göstəricisidir.

"TÜRKİYƏ İLƏ AZƏRBAYCANIN BİRGƏ GÜCÜ DAHA DA TƏSİRLİ OLACAQ"

1918-ci il 31 Mart soyqırım qurbanlarının, 1990-cı il 20 Yanvar, Ermənistanın təcavüzünə qarşı ölkəmizin ərazi bütövlüyü uğrunda aparılan müharibədə həlak olan şəhidlərimizin dəfn olunduğu və hər bir azərbaycanlı üçün müqəddəs olan Şəhidlər xiyabanında Qafqaz İslam Ordusu döyüşçülərinin xatirəsinə Bakı Türk Şəhidliyi abidəsi ucaldılıb. Bu, Azərbaycan və Türkiyə xalqlarının qardaşlığının, əbədi birliyi-nin rəmzidir. Azərbaycanla Türkiyə arasında dostluq və qardaşlıq əlaqələri bu gün daha da möhkəmlənib, əməkdaşlıq genişləndirilib. Qarşılıqlı etimad, yüksək səviyyəli əməkdaşlıq əsasında qurulan Azərbaycan-Türkiyə əlaqələri müasir dövrimizdə yüksələn xəttlə inkişafdadır. Siyasi, iqtisadi, enerji, nəqliyyat - bütün sahələrdə çox böyük nailiyyətlər əldə edilib. Müasir dövrimizdə Türkiyə və Azərbaycanın təşəbbüsü ilə ölkələrimiz və bütövlükdə bölgə üçün önəmli bir sıra layihələr həyata keçirilir.

Bu gün işğaldan azad olunan ərazilərdə aparılan quruculuq işlərində də qardaş dövlət Azərbaycanın yanındadır. Azərbaycanın azad edilmiş torpaqlarında bir çox Türkiyə şirkətləri fəaliyyət göstərir. Belə ki, işğaldan azad olunan ərazilərdə yolların salınmasında, dəmir yollarının çəkilməsində və digər layihələrin görçəkləşdirilməsində öz töhfələrini verirlər. Cənab Prezidentin bildirdiyi kimi, "Bu, bir daha bizim birliyi-mizin, qardaşlığımızın təcəssümüdür. Tam əminəm ki, bundan sonra da Türkiyə və Azərbaycan iki qardaş ölkə kimi bir yerdə irəliləyəcək, xalqlarımız bir-birinə daha da yaxın olacaq, dövlətlərimiz bundan sonra da uğurlu əməkdaşlıq edəcək. Beləliklə, Türkiyə ilə Azərbaycanın birgə gücü daha da təsirli olacaq".

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Payız fəslinin həyatımıza qədəm qoymasından hələ bir on gün əvvəldən, yəni sentyabrın ikinci bazarından durna köçü başlanar. Qanadlanıb dəstə-dəstə isti ölkələrə yollanan, havada nazlana-nazlana süzən, estetik görünüşü ilə könülləri oxşayıb insanı şeir misralamağa səsləyən durna qatarları...

*Bir saat havada qanad saxlayın,
Nizam ilə gedən qoşa durnalar!
Qatarlaşıb nə diyardan gəliresiz,
Qaqqıladaşa-qaqqıladaşa, durnalar?*

Çoxdandır, gözə dəymir durna qatarları. Yoxsa artıq dünyada durna yaşamır?

ni...

Bütün bunları həyatında bircə dəfə başını telefondan qaldırıb ətrafa baxan, serialların bir bölümünü ixtisara salmaqla televizordan gözünü çəkib təbiətə nəzər salan, sosial şəbəkələrdən bir neçə dəqiqə ayrılıqda bilib səmada durnaları axtaran hər kəs aydın görə bilər. Göre bilər ki, artıq durnalar neçə illərdir, görünmür, gözə dəymir. Axı illər öncə biz onları qarşılayıb, yola salırdıq. Durna qatırı gözə itənədək izləyir, bu füsunkar görünüşü yaddaşımıza köçürüb estetik ehtiyacımızı ödəyirdik. Onların səmada süzməsi son nə vaxt qeydə alınıb?..

Maraqlıdır, bəlkə gizli gəlib, gizli gedirlər? Bəlkə qəsdən gözə görünməzlər ki, onlardan xəbər alacaq, xəbər yollayacağıq? Bəlkə hələ onlar bu şeirin bu bəndinin təsirindən çıxıb bilmirlər?

*Zakirəm, od tutub alışı cigər,
Var isə canandan sizdə bir xəbər,*

Durnaların yox, insanların bağıri daşa dönsün...

Haradadır durnalar? Nə gedən, nə qayıdan zaman gözə dəymirlər. Bəlkə başımız qarışıq dünyanın gərdisinə, nə onları yola salır, nə qarşılayırıq? Bəlkə internet dünyasına təslim olan bizlər heç kompüter qarşısından qalxa, əlimizdən telefonu yerə qoya bilmirik? Başımız hey aşağıya doğru, elə hey sosial platformalarda gəzintidəyik.

Bəlkə də başımızı yuxarı qaldıraraq bir göyə nəzər salsaq, durnaları görə bilərik? Nə üçün yadımızdan çıxıb onlar? Bəli, çıxıb, həm də lap çoxdan. Bəlkə elə buna görə durnalar köçüb, nə istidə gəlir, nə soyuq düşməmiş gedir, bəlkə də özlərinə başqa bir məkan seçiblər...

Deyərsiniz ki, durnalar istini sevirlər, bu onların həyat tərzidir, bunu dəyişə bilməzlər, ölər, məhv olurlar. Yox, belə deməyin, biz insanların da müəyyən həyat tərzini vardı və heç vaxt düşünə bilməzdik ki, zaman gələcək, bu həyatı başqa bir həyatla əvəzləşdirəcək, onu nəyəsə qurban edəcəyik. Lakin baxın, biz tamamilə dəyişmişik. Bizim dünya ilə, başqa ölkələrlə nə işimiz var? Gəlin özümüzə danışaq. Danışaq, görək, biz məgər əvvəlki insanlarıq? Həyatımız dünənki həyatdırmı? Əsla...

Vaxt vardı ki, durnalar gəlirdi, payıza qalmış gedirdi. O zamanlar bizim başımız yuxarıya qalxa bilirdi, durnaları da görürdük. Uzun illərdir, adət-ənənələrimizi arxada qoya-qoya bir yolçuluğa çıxmışıq. Bu yolçuluqda elə ki, başımız sosial şəbəkələrin içərisinə pərçim oldu, ta nə o başlar yuxarı qalxdı, nə də "durnaları gördüm",- deyən oldu.

İndi biz ancaq yaşamaq üçün yeyir, ayaq üstündə dayanmaq üçün bir neçə saat yatır və səhərdən-axşama kompüter qarşısında çalışır, saatlarla televizor önündə heç özümüzün də olmayan serialları izləyirik. Hansı ki, seriallarına tamaşa etdiyimiz ölkələrin bir vətəndaşı belə bizim bir filmimizin, serialımızın adını bilmir. Smartfon telefonlar əlimizdə sosial şəbəkələrdə gəzir, hələ üstəlik aqsaqqal-ağbirçəyimizi söhbətə tutub lağlağlıq edir, bunu çəkir, Tik-toka yerləşdirir, "like" axtarışına çıxırıq. Körpə, gül kimi övladlarımızın hərəkətini, yeməsini, yatmasını, rəqsini çəkib insanlara göstərməkdən həzz alır.

Hələ canlı açılıb özünəbənzər "kütləsi" ilə saatlarla məntiqsiz söhbət edən insanları demirəm. Hələ bədəninin müəyyən yerlərini

bu şəbəkələrdə insanlara göstərənləri, onların tənqidinə gözünü yumub, tərifi nə gözlərini dörd açanları demirəm. Toyduyunda "arxalı" qadınların kollektiv rəqsinə tamaşaya yığışanları demirəm.

Yediyini-içdiyini-süfrəsini, nə geyindiğini, necə makiyaj etdiyini, yataq otağından "reportajları" insanlara təqdim edənlər də var. Mağazaların satdığı iç geyimləri geyinib utanmadan milyonlarla insana reklam edənlər var. İtinə, pişiyinə ad günü keçirib tort kəsənlər, onlara özü ağılda tanışlarının aldığı hədiyyələri bizə göstərənlər də var. "Sevgilisinin" hədiyyə etdiyi maşını, bahalı hədiyyələri bu platformalarda gənc oğlan və qızlara təqdim edib onların beyninə mental dəyərlərimizə naməlum olan toxum səpənlər var.

Deyin, dərddli danışqan olar. Günlərlə

danışsaq da, bitən deyil bu kimi söhbətlər. Elə buna görə də durnalara qayıdım. Hə, ay durnalar, gözə dəymirsiniz. Ya dediyim kimi, başımızı yuxarı qaldıra bilmirik, bu səbəbdən sizi də görə bilmirik. Ya da sizlərin də bir dər-d-səriniz var. Azalmısınız, yoxa çıxmısınız, dəstə başlaya bilmirsiniz.

Əgər azalırınsızsa, nəsliniz kəsilməyə doğru gedirsə, bunun də səbəbkarı insandır. Yuvalarınızın yerləşdiyi yerlərdə xam torpaqların şumlanıb əkilməsi, kənd təsərrüfatı işləri zamanı yuvalarınızın dağıdılması, insanların gəlir əldə etməsi naminə əkin

yerlərinə səpdiyi kimyəvi dərmanların yediyiniz dənə sıçrayaraq sizi kütləvi zəhərləməsi, intensiv mal-qara otarılması, çoban itləri sayəsində qarşılaşdığınız problemlər və brakonyerlik-bunların hər biri insan əli ilə bağırinıza çəkilən dağ deyilmi?

Azalmayıb, nə edəsiniz? Nəsliniz kəsilməsin, nə etsin? Axı insanla bir təbiətdə yaşayırsınız. Hər gün yaşadığı heyretəməz təbiəti heyret edəcək qədər məhv edən insan. Piknik etdiyi hər yeri xarabalığa çevirən, ağacların qol-budağını kəsən, yaşillıqları ayaqlayan, əlinə keçəni təbiətin başına çıxran, gəlir, qazanc əldə etmək üçün havanı zərərli qazlarla çirkəndirən, təbiətin qoynunda yaşamaq istəyən heyvanları anasının qucağından alıb dörd divarın arasına həbs edən, onların həyatını əlindən alan insanlar. Külli gəlir üçün heyvanların xəz dərilərini

diri iken boğazından çıxarıb özünə paltar edən insan. Ağacları kəsib mebel biznesi ilə məşğul olan, milyoner insan. Bir sözlə, təbiətin hansı tərəfinə gedirsə, orada özündən sonra "izini" qoyan insan...

Görəsən heç bircə dəfə düşünür ki, axı təbiətdə çoxsaylı heyvan, quş, həşərat yaşayır, mən onlara nə üçün bu divanı tutaram? Bircə dəfə narahat olur ki, axı təbiətin bizə verdiyi qarşısında ona nə qaytarırıq? Bircə dəfə xəyalından keçirir ki, axı bu canlı təbiəti əllərimizlə məhv edirik: suyunu, ağacını, yaşillığını, daşını, torpağını, hər şeyi-

*Təğafül etməyin, Allahı sevir,
Dönməsin bağırinız daşa, durnalar!*

Yox, mənəcə belə deyil. Kimdir onlardan Zakir kimi cananı xəbər alan? İndi cananından xəbər almaq istəyənin hər birinin əlində bir telefon, dəqiqədədəqiqə zəngləşir, mesajlaşır. Xəbər də alır, kef-əhval da tutur. Bəlkə də Zakirin bir vaxtlar durnalardan cananını xəbər aldığıni eşitsələr, hansı ki, indi əksər gəncin bu şeirdən xəbəri yoxdur, ona rişxənd də edirlər ki, ay Zakir, durnalar nə bilsin sən cananın haradadır. Zakirin nə demək istədiyini anlayan çox az adam var, təəssüf ki...

Sizin deyil, bizim bağırimız daşa dönsün, durnalar. Sizə nə etdisə, insan övladı etdi. Sayınızı azaltdı, nəslinizi kəsdi, iqlim dəyişmələrinə səbəb olub ayağınızı buralardan kəsdi. İnsan əlləri ilə baş verən global istiləşmə sizi çaş-baş aldı. Qarıxdı beyniniz, payız oldu yay, yay oldu payız. Meşə yanğınları canınızı aldı, sel və daşqınlar yurdunuza-yuvanıza dağıtdı...

Bəlkə də bunun bizimlə nə əlaqəsi var deyər insan. Lakin elə deyil. Təbiətdə nə baş verirsə, müəllifi insandır. Onun illərlə yazıb tamamladığı "əsəridir" təbiət. Belə isə qoy bağıri daşa dönsün insan səmada süzməyinizi əngəlləyən insanların. Qoy daşa dönsün bağırları ki, yuvanızı uçurur, sizi pərişan edir, ehtiyatsızlıq ucbatından yeminizi zəhərləyir. Qoy bağıri daşa dönsün o insanların ki, gözü dünya malından doymur, gəlirini, qazancını daha artıq etmək üçün təbiətə hakim kəsilir, sizin payınızı əlinizdən alır. Qoy bağıri insanın daşa dönsün ki, əməlləri ilə siz yalnız təbiət qoruqlarında qorunma altındasınız. Digər yerlərdə insan sizin qəniminizdir. Yoxsa, qaqqıladaşa-qaqqıladaşa gəlişiniz, gedişinizi də görə bilərdik, boynumuz ağrıyanadək başımız yuxarı-sizi gözədən itənədək izləyə də bilərdik, hələ canandan, qəribçilikdə olanımızdan xəbər də ala bilərdik.

Nə qədər ki, başımız aşağıya enib, deməli, görməli olacağlarımızı görməyəcək, görmədikcə də durna qatarını da gözədən uzaq edəcəyik. Çünki baş aşağı olanda insan heç öz yaxın ətrafında olanı görmür, haradan da qala sizi görə, DURNALAR. Qoy bağıri daşa dönsün başını aşağıdan yuxarıya qaldırmayan hər kəsin.

Mətanət Məmmədova

Müasir fransız cəmiyyətinə süni şəkildə təlqin edilən "bərabərlik", "qardaşlıq", "dünyəvilik" şüarlarına arxalanaraq ölkədə irqi və dini azlıqların problemlərinə məhəl qoyulmaması, daxili siyasətdə onlara qarşı ayrı-seçkilik əsliində tarixi müstəmləkəçilik və neokolonializm siyasətinin təzahürləridir.

Fransa - anti-İslam təbliğatının "beşiyi" ...

darlığı irqçilik səviyyəsinə yüksəlib. Son vaxtlar xeyli sayda müsəlman məktəblərinin, həmçinin ibadət yerlərinin bağlanması,

Avropada islamofobiya və islamofob meyillər artmaqdadır. Müxtəlif ölkələrdə məscidlərə hücumlarla yanaşı, karikaturalar yayımlanır, müsəlmanların müqəddəs kitabı yandırılır. Demokratiyadan dem vurulan Avropa ölkələri, cəm olduqları təşkilatlar isə prosesi pisləyən hər hansı bir bəyanat və sərt çıxışlar səsləndirmirlər. Əksinə, çirkin və iyrenc kampaniyaları ifadə, söz azadlığı ilə pərdələməyə çalışırlar. Belə hallar təşviq edilməklə yanaşı, bu aktları törədənələr hətta mühafizə olunur və cəzasız qalırlar. Avropada islamofob halların artmasında Fransa flaqman rolunu oynayır. Məhəmməd peyğəmbərin karikaturasını ilk yayan ölkə də məhz Fransa olub. Bu ölkənin "Charlie Hebdo" jurnalının atdığı addımın hədəfi öncədən belli idi - İslam dəyərlərini təhqir etmək, islamofobiyayı qızışdırmaq və bununla da müsəlmanları təxribatlara çəkmək. Ölkədə son dövrlər müsəlmanların ibadət azadlığını məhdudlaşdıran həddən çox qanun da qəbul edilib. Bu qanunlar ölkədə müsəlmanlara münasibətin hansı səviyyədə, islamofobiyanın nə qədər güclü olduğunu əks etdirir.

Əhalisinin təqribən 10 faizi müsəlmanlardan ibarət olan Fransada artıq islam əleyh-

məscləri yandırmaq cəhdlərinin geniş yayılması, İslama aid kitabların kitabxanalardan yığıldırılması, məşğulluq və əməkhaqqı məsələsində ayrı-seçkilik və ədalətsizliyə yol verilməsi, hicablı qadınların iş yerlərindən qovulmaları elə bu kimi addımların təzahürüdür. Təkcə bir faktı xatırladaq ki, 2020-ci ildən indiyədək Fransada 89 məscid, 650-yə yaxın ibadət yeri bağlanıb. Üstəlik bu ölkədə İslamı zorakı din, cihad mənbəyi, idarəolunmaz məfhum kimi qəbul edirlər. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, Fransada 2500 məscid var ki, onların mütləq əksəriyyəti bir otaqdan ibarətdir. Fransa nümunəsində müsəlman icmalarının İslam adətlərinə uyğun məscidlər tikməyə maddi imkanları yoxdur. Fransa dövləti isə digər ölkələrdəki müsəlmanlardan maddi dəstək alınmasını qəbul etmir. Bunu "Fransanın islamlaşdırılması" adlandırır. Bütün bunlar isə o deməkdir ki, Prezident Emmanuel Makron islamofobiyanı öz siyasətlərinin bir parçasına çevirib. Bu mənada demək olar ki, sözügedən dövletdə islamofobiya cəmiyyətdən dövlətə deyil, dövlətdən cəmiyyətə yayılır. Statistik məlumatlar da son bir ildə dünyada baş vermiş anti-İslam təzahürlərinin əksəriyyətinin

birbaşa Fransadan qaynaqlandığını göstərir. Fransa cəmiyyətində və mediasında yayılan, qərəzli, saxtalaşdırılmış məlumatlar da islamofobiya "töhfələr" verir. Hətta Fransa KİV-inde mütəmadi şəkildə müsəlmanların iştirakı olmadan İslam dini ətrafında debatlar aparılır, burada nifrəti artıran irqçi ifadələrə tez-tez yol verilir.

Bu günlərdə Fransada məscidlərə qarşı növbəti təxribat halları yaşanıb. Paytaxt Parisdə və onun yerləşdiyi İl-de-Frans bölgəsində bir neçə məscidin qarşısında donuz kəllələri tapılıb. Bu barədə şəhər polisinin prefekti Loran Nunes "X" sosial şəbəkəsində yazıb: LCI radiosunun məlumatına görə, ən azı doqquz heyvan kəlləsi tapılıb. Onlardan beşinin üzərində mavi boya ilə "Makron" (Fransa prezidentinin soyadı - red.) yazılıb. Bu hadisədən dərhal sonra "Əyilməz Fransa" (La France insoumise-LFI) partiyasının lideri Jan-Lük Melanşon, ölkənin daxili işlər naziri Brünno Rötayonu islamofobiya dalğasını qızışdırmaqda ittiham edib. Melanşon X sosial şəbəkəsində (əvvəlki "Twitter") paylaşım edərək, baş verən hadisələri axmaqlıq kimi dəyərləndirib. "Fransada islamofobiya artır. Məscidlərə qarşı bu hərəkətlər axmaqlıqdır. Onların müəllifləri ağılsızdır. İslam donuzla problemi olan bir din deyil, sadəcə onu yemir", - deyə o yazıb. Bu təxribatçı hərəkətlər həm cəmiyyət, həm də siyasi liderlər tərəfindən kəskin qınanıb. Bildirilir ki, Fransada antimüsəlman ritorikası cəmiyyətin bəzi təbəqələrində təhlükəli davranışlara yol açır və bu məsuliyyət siyasi rəhbərliyin üzərinə düşür.

Fransada islamofobiya probleminin kökü ölkənin tarixi müstəmləkəçilik siyasətində və hazırkı hökumətin yürütdüyü irqçi təkəkkürdə gözlənir. Fransız müstəmləkəçilərin əsrlər boyu davam edən və yeni dövrün tarixinə qədər uzanmaqla müsəlman ölkələri və müsəlmanlara qarşı törətdiyi cinayətlərin miqyası həddindən artıq böyükdür. Fransa dünyanın müxtəlif regionlarında - Amerika, Afrika, Asiya qitələrində, Okeaniya bölgəsində 50-dən artıq dövlətin ərazisini işğal edib, sərvətlərini talayıb, xalqlarını uzun illər əsərdə saxlayaraq, milyonlarla insanı qətlə

yetirib və kölə halına salıb, insanlıq və beşəriyyət əleyhinə cinayətlər, eləcə də nüvə sınaqları həyata keçirməklə Əlcəzairin müsəlman əhalisinin sağlamlığına ciddi ziyan vurub, müharibə cinayətləri törədib. Fransa yerli müsəlmanların taleyini idarə edib, imperiya daxilində yerli iqtisadiyyatları Fransa iqtisadiyyatının inkişafı üçün istismar edib. Hazırda Fransa cəmiyyətində müşahidə edilən islamofobiya hər hansı qorxu və tarixi inamsızlıqdan irəli gəlmir, müsəlmanlara qarşı nifrətin və müstəmləkəçi irqçiliyin siyasi elita tərəfindən manipulyasiya edilməsindən qaynaqlanır. Bir sözlə, müasir fransız cəmiyyətinə süni şəkildə təlqin edilən "bərabərlik", "qardaşlıq", "dünyəvilik" şüarlarına arxalanaraq ölkədə irqi və dini azlıqların problemlərinə məhəl qoyulmaması, daxili siyasətdə onlara qarşı ayrı-seçkilik, seqreqasiya və təcridetmə, xarici siyasətdə isə "şərq xristianlarının müdafiəsi" bəhanəsi ilə müsəlman çoxluqların yaşadığı ölkələrin hədəfə alınması əsliində məhz tarixi müstəmləkəçilik və neokolonializm siyasətinin təzahürləridir.

Hər zaman demokratiyadan, insan haqlarından danışan Fransanın güc strukturlarının, konkret olaraq yerli polisinin müsəlman vətəndaşla davranışı, zorakılıq aktlarına yol verilməsi ölkə ictimaiyyətinin geniş şəkildə müzakirə etdiyi digər bir məsələdir. Bu xüsusda, Fransada müxtəlif agentliklərin (OpinionWay) əsasən gənclər arasında polis fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinə dair keçirdiyi sorğuların nəticələri onu deməyə əsas verir ki, bu sosial qrup arasında polise olan etimad, bununla da sərbəst toplaşma hüququnun tam şəkildə qorunmasının təmin edilməsinə dair güvən sarsılıb. Fransanın son UDİ hesabatından bəri ölkədə keçirilmiş bir çox dinc manifestasiya polis zorakılıq aktları törətməsi ilə müşahidə olunub, bunların bəziləri qalmaqalı məhkəmə işlərinə çevrilib. Ümumilikdə ictimai rəy onu göstərir ki, Fransada polis əməkdaşları tərəfindən bu cür hüquq pozuntularına yol verildikdə belə, həmin əməkdaşlar öz rəhbərlikləri tərəfindən qorunur.

Sevinc Azadi

Demokratiyada millətlər öz içlərindən namizədlərə ölkənin idarə olunmasını həvalə edir, yeni onları xalq seçir. Hökumətin növdən asılı olmayaraq, seçkilərin keçirildiyi və parlamentlərin formalaşdığı sistemlər təmsilçi demokratiya kimi müəyyən edilir. Təmsilçi demokratiya bu gün dünyada ən sistemli şəkildə istifadə olunan üsuldur. Demokratik modellərin əvvəlki dövrlərində birbaşa demokratiya növü də dominant forma idi. Birbaşa demokratiya

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə “vətəndaş cəmiyyəti, hüquqi dövlət quruculuğu” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

Demokratiya: beşiyi haradır?

Demokratiya, daha lakonik desək, bərabər və açıq səs hüququdur. Demokratiya həm də mövcud və ya gələcək bütün sosial fikir ayrılıqları və münaqişələr üçün çarədir. Sülh, azadlıq və bir-birinin hüquqlarına hörmət şəraitində yaşamaq demokratiyanın ilkin şərtlərindədir. 2007-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı 15 sentyabr tarixini Beynəlxalq Demokratiya Günü elan edən qətnamə qəbul etdi. 2008-ci ildən hər il sentyabrın 15-də qeyd olunan Beynəlxalq Demokratiya Günü bu il 17-ci dəfə qeyd olunur. “Demokratiya” sözü bu gün demək olar ki, hamının işlətdiyi anlayışdır. Kimsə hüququnu axtarılanda, kimsə başqasına hüququnu anladanda, haqq axtarışında olanda, haqqı tapdanda hamı onun adını çəkir. Sosial kontekstdən asılı olmayaraq, kimsə açıq şəkildə “mən demokratiyaya qarşıyam”

desə, çoxluğun həmin şəxsə qarşı çıxacağını bilir, çünki demokratiya bizim gözümüzdə bizim özümüz deməkdir. Ümumiyyətlə, hər hansı bir anlayışı düzgün anlamaq, başa düşmək üçün əvvəlcə onun etimologiyasını, kökünü, yaranma tarixini və səbəbini araşdırmaq lazımdır. “Demokratiya” sözü qədim yunan dilində “xalq” mənasını verən “demos” və “güc, hökumət, iqtidar” mənasını verən “kratos” sözlərindən əmələ gəlib. Bizim dilimizə isə yunanlardan yox, fransızlardan ötürülüb. Deyə bilərik ki, “demokratiya” xalqın qüdrəti, hakimiyyəti dəstəkləyən xalq və ya xalqın hakimiyyətidir. Başqa sözlə, xalqın özünü idarə etməsidir. Demokratiyanın ən fundamental tərifləri, imperiya, səltənət, knyazlıq kimi quruluşlara qarşı olmasıdır. Demokratiya bu idarəetmə formalarına qarşı çıxır.

yada qərarlar iştirak edən insanlar tərəfindən kollektiv şəkildə qəbul edilir. Birbaşa demokratiyanın mahiyyəti ondan ibarətdir ki, hər kəs mandat vermədən qərar qəbul etmə mexanizmlərində birbaşa iştirak edir. Texniki cəhətdən əhəlinin sayının artması və idarəçilik yükünün artması səbəbindən bugünkü dövlət strukturlarında bunu eyni şəkildə həyata keçirmək çətin, hətta mümkün deyil.

Birbaşa demokratiyanın effektivliyi ilə təmsilçi demokratiyanın funksionallığını birləşdirən digər konsepsiya iştirakçı demokratiyadır. İştirakçı demokratiyada vəkil seçkiləri hələ də mövcud olsa da, qərarların qəbulunda ictimaiyyətin iştirakı seçkilərdə səsvermə ilə məhdudlaşmır. Seçkili

rin yaradılması, o cümlədən seçkidən kənar yerli qərarların qəbulunu həyata keçirən kollegiya və ya parlamentin aşağı palatalarının yaradılması, demokratik çərçivədə vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının rolunun hüquqi cəhətdən müəyyənləşdirilməsi də bu idarəetmə növündə rastlanan vəziyyətlərdir. Qısaca desək, iştirak demokratiyası seçkili məmurlara daha ciddi nəzarət və ümumi seçkilərdə səsvermədən kənar qərar qəbul etmə mexanizmlərinin mövcudluğu deməkdir.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı 15 sentyabr tarixini Beynəlxalq Demokratiya Günü elan edərkən həmin elanda belə bir cümlə yer almışdi: “Demokratiyaların ümumi xüsusiyyətləri paylaşmaqla yanaşı, vahid demokratiya növü olmadığını

edilirdi ki, “Demokratiya insanların öz siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni sistemlərini müəyyən etmək və bu sistemlərdə tam iştirakını müəyyən etmək azad iradəsinə əsaslanan ümumbəşəri dəyərdir”. Bu cümlə iştirakçı demokratiya konsepsiyasına oxşar məqsədi nümayiş etdirir. İdarəetmə mexanizmlərində iştirak yalnız ölkənin mərkəzi hökumətində və parlamentində iştirakla məhdudlaşmamalıdır, daha çox insanların iştirakı təmin edilməlidir.

Bu gün demokratiyaya olan ehtiyac tarixin bütün dövrlərində olub. Tarix boyu insanlar krallıq, knyazlıq, sultanlıq kimi idarəetmələrdə öz səslərinin olmamasından narahat olub. Bu gün dünyada hələ də təmsilçi demokratiyanın tətbiq olunmadığı ölkələr var. Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Qətər və Səudiyyə Ərəbistanı kimi ölkələrdə monarxiya və emirlik statusu davam edir, hətta demokratik cəhətdən inkişaf etmiş hesab edilən bəzi Avropa ölkələrində, məsələn, İspaniya, Böyük Britaniya və Norveçdə də bu cür hakimiyyət hələ mövcuddur. Həyat hələ davam edir, tarix də hələ minilliklər boyu uzanacaq. Nəticə etibarilə, yeni idarəetmə sistemləri təkamül edəcək, yeni nəzəriyyələr, yeni modellər meydana çıxacaq. Seçkilərin keçirildiyi və istənilən şəxsin o seçkidə namizəd ola biləcəyi kimi bir azadlığının olması demokratik inkişaf vəd edir.

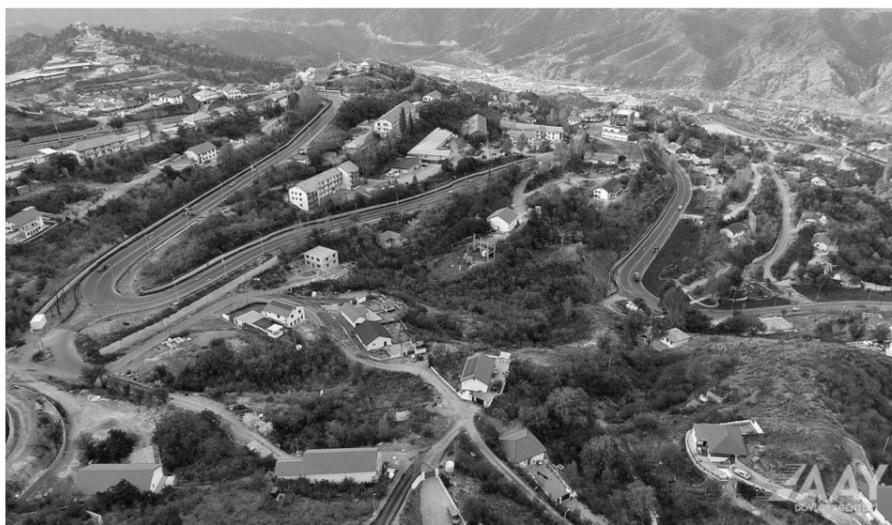
Lalə Mehralı

MÜNASIBƏT

“Turizm sahəsi Azərbaycanda prioritet sahələrdən birinə çevrilib”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında Azərbaycan Turizm Agentlikləri Assosiasiyasının İdarə Heyətinin sədri Göydeniz Qəhrəmanov deyib. Onun sözlərinə görə, ölkə başçısının xüsusi diqqəti nəticəsində respublikamızda turizm imkanları ildən-ilə genişlənir. Həm paytaxtda, həm də regionlarda turizm infrastrukturunu qurulur: “Bilirik ki, Azərbaycanda həm qış, həm də yay turizmi imkanları mövcuddur. İstər paytaxtda, istərsə də regionlarda yeni oteller

“Qarabağ bölgəsində böyük turizm imkanları mövcuddur”

açılır. Bir çox dünya brendi olan otellərin Azərbaycanda fəaliyyəti həyata keçirilir və ölkəyə gələn qonaqlar rahatlıqla bu otellərdə istirahət edirlər. Çox qısa müddətdə mühüm nailiyyətlər əldə olunub.

Paralel olaraq, Qarabağ bölgəsində də böyük turizm imkanları mövcuddur və burada genişmiqyaslı işlər görülür. Çox qısa bir zamanda üç beynəlxalq hava limanı istifadəyə verilib. Logistika imkanları sürətlə

inkişaf edir və bölgəyə sürətli yollar çəkilir. Bu yaxınlarda Bakı-Ağdam və Bakı-Füzuli istiqamətində dəmir yolu xətlərində ilk qatarlar hərəkətə başlamışdır. Həmçinin bölgədə yeni oteller açılır. Bu da göstərir ki, yaxın gələcəkdə bu bölgəyə həm xarici, həm də yerli turistlərin axını gözlənilir. Paytaxtda isə bir çox beynəlxalq tədbirlər keçirilir. Məsələn, hər il Azərbaycanda Formula 1 yarışları təşkil olunur. Keçən il ölkəmizdə ən böyük tədbirlərdən biri olan COP29 planlaşdırılıb. Bu cür beynəlxalq tədbirlər, əlbəttə ki, turizm potensialımızı nümayiş etdirmək üçün əla fürsətdir.

Otellerin sayı da ildən-ilə artır. Bu, həm rəqabəti yüksəldir, həm də qiymətlərin tənzimlənməsinə səbəb olur. Nəticə etibarilə, hər büdcəyə uyğun turist Azərbaycanda istirahət edə bilər. Paralel olaraq, regionlarda da otellerin sayında artım müşahidə olunur. Hələlik, paytaxtda bu artım daha çoxdur, amma düşünürük ki, gələcəkdə bölgələrdə də bu dinamika davam edəcək. Unutmaq olmaz ki, turizm sahəsi zəncirvari şəkildə bir-birinə bağlı qurumlardan ibarətdir: hava limanları, hava yolları, oteller, bələdçilər və s. Bütün bu qurumlar birlikdə çalışmalıdır ki, turistlərə yüksək keyfiyyətli xidmət göstərsin və onların sayı ilbəil artsın”.

Günel Fərzəliyeva

“Təkəcə bir şəxsin canına qıymaqla iş bitmir”

“İntiharla bağlı bilirik ki, bəşəriyyət öz sivil mərhələsinə qədəm qoyandan bu yana hər zaman ictimai, sosial, mədəni, hətta “Təkəcə bir şəxsin canına qıymaqla iş bitmir” elmi və ədəbi mübahisələr mövcud olub və bu, davam edir.

İntiharın müxtəlif formaları var: fərdi şəkildə özünə qəsd edənlər, eləcə də ictimai, siyasi, mədəni, sosial, etnik və ya milli problemləri qabartmaq, həm ölkə daxilində, həm də xaricdə bu məsələlərə diqqət çəkmək üçün şüurlu şəkildə özünə qəsd edən şəxslər olur”. Bunu SİA-ya açıqlamasında yazıçı-kulturoloq Aydın Xan Əbilov deyib.

O bildirib ki, Avropada və keçmiş sovet respublikalarında dissidentlər buna əl atırdılar: “Son illərdə isə intiharın daha qaribə və mənasız formaları yaranıb. Əvvəllər sevgi, məhəbbət, sosial təzyiqlər, cinsi azlıqlara qarşı zorakılıq və yeniyetmələrin psixoloji problemləri kimi səbəblər ön planda idi. Amma bu gün daha narahatedici hallar mövcuddur: kompüter oyunları və sosial şəbəkələr vasitəsilə intihara təhrik edilən uşaqlar və yeniyetmələr. Belə hallar artıq Pakistanda, digər ölkələrdə və bizim ölkədə də müşahidə olunur. Bir intihar hadisəsi böyük sosial, etik, iqtisadi və hüquqi problemlərə səbəb olur. Təkəcə bir şəxsin canına qıymaqla iş bitmir – həmin hadisə nəticəsində hüquqi orqanların fəaliyyəti, ailənin travması, cəmiyyətin zədələnməsi və dövlət

resurslarının səfərbər olunması baş verir. Bundan əlavə, bəzi hallarda dini sektalar və radikal qrupların təsiri altında kütləvi intiharlar da baş verir. Həmçinin, bəzi bloqerlər və sosial media fenomenləri diqqət çəkmək üçün canlı yayımda intihar edir.

İntiharı doğuran səbəblər çoxdur: ailə problemləri, sevgi, təhsil uğursuzluğu, narkotik və alkoqol asılılığı, psixoloji təzyiqlər və s. Bu məsələnin qarşısını almaq üçün müxtəlif dövlət qurumları – Elm və Təhsil Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi, Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi, Gənclər və İdman Nazirliyi və digər aidiyyəti orqanlar birgə işləməlidir. Mütləq ictimai müzakirələr təşkil olunmalı, maarifləndirici kampaniyalar və layihələr həyata keçirilməlidir. Ailələr üçün böhran mərkəzlərinin yaradılması, məktəblərdə və universitetlərdə psixoloji dəstək xidmətlərinin gücləndirilməsi vacibdir. Eyni zamanda, dini, milli və mənəvi baxımdan intiharın nə qədər mənfi və qəbul edilməz olduğu gənclərə aşılmalıdır”.

Günə Fərzəliyeva

ELAN

Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası

aşağıdakı kafedralarda vakant yerləri tutmaq üçün müsabiqə elan edir

Simli alətlər kafedrası

Professor
Baş müəllim

Metodika və xüsusi pedaqoji hazırlıq kafedrası

Professor, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru

Solo oxuma və opera hazırlığı kafedrası

Professor

Konsertmeyster ustalıqı kafedrası

Dosent

Kamera ansambli kafedrası

Dosent
Baş müəllim
Baş müəllim

Müsabiqə müddəti elan qəzetdə dərc edildikdən sonra bir aydır. Ərizə və sənədlər müsabiqə haqqında əsasnaməyə uyğun rektorun adına bu ünvana göndərilə bilər. Bakı şəhəri, Az-1014. Ş.Bədəlbəyli küçəsi 98.

Bakıdan İstanbula şokoladın içərisində 240 qram qızıl keçirmək istədilər...

Hava Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsinin əməkdaşları şokoladların içərisində gizlədilmiş qızılın gömrük sərhədindən keçirilməsinə cəhdin qarşısını alıb. Dövlət Gömrük Komitəsinin Mətbuat və İctimaiyyətlə Əlaqələr İdarəsindən bildirilib ki, Bakı-İstanbul aviareysi ilə gedən Azərbaycan vətəndaşına məxsus çamadan gömrük nəzarət zonasından keçərkən monitorinqdə şübhəli təsvirlər müşahidə edilib.

Qeyd edilib ki, yoxlama zamanı ona məxsus əl yükündəki 32 ədəd şokoladın içərisindən, qırıntı şəklində hopdurulmuş, ümumilikdə 240 qram qızıl aşkar edilib. Faktla bağlı araşdırma aparılır.

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

Yaponiyada 100 yaşlı keçənlərin sayı rekord vurur...

Yaponiyada 100 və yuxarı yaşda olan insanların sayı 55 il dalbadal artaraq rekord həddə - 99 763 nəfərə çatıb. SİA xarici KİV-ə istinadən xəbər verir ki, Yaponiya qocalmış əhali və aşağı doğum səviyyəsi səbəbindən çoxsaylı problemlərlə üzləşsə də, yüzilliklərin sayı rekordları qırır.

Yaponiya Səhiyyə, Əmək və Rifah Nazirliyinin məlumatlarına görə, ölkədə yaşayan yüzilliklərin sayı 55 ildir davamlı olaraq artaraq 2024-cü ildə rekord həddə - 99 763 nəfərə çatıb. Bu, əvvəlki ilə müqayisədə 4 644 artım deməkdir. Qadınlar 87,784 ilə yüzilliklərin təxminən 88%-ni, 100-dən çox yaşamış kişilər isə təxminən 12%-ni təşkil edən 11,979-da qalırlar.

Şimane prefekturası ardıcıl 13-cü ildir ki, hər 100 000 nəfərə 100 yaşdan yuxarı adamların sayı orta hesabla 168,69 nəfərlə birinci yeri tutur, ölkə üzrə isə hər 100 000 nəfərə 100 yaşdan yuxarı insanların nisbəti 80,58 səviyyəsində qeydə alınıb. 2024-cü ildə gözlənilən ömür uzunluğu qadınlar üçün 87,13, kişilər üçün 81,09 olaraq müəyyən edilib. Son məlumatlara görə, Yaponiyanın ən yaşlı insanı və ən yaşlı qadını Nara prefekturasında yaşayan 114 yaşlı Şiqeko Kaqavadır. Ölkənin ən yaşlı kişisi Şizuoka

prefekturasında yaşayan 111 yaşlı Kyotaka Mizunodur.

Ceyhun Rasimoğlu

Baş redaktor: Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 3000